

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 11

Nov.

1942.

Pris 50 öre

Västerbron i höstdimma. (Foto: Gullers)

Till
konsumenternas skydd

Effektiv priskontroll

Det är konsumenterna, som sedan 1930 sätta priset på el-lampor. Därför kosta dessa nu

kr 1:10 (15-25 watt)

eller 25 öre mindre än året innan kooperationen bröt den internationella lampkartellens makt över prisbildningen i vårt land.

Luma-lampan

är konsumenternas egen tillverkning

Sävsjö Sanatorium

PRIVATSANATORIUM FÖR LUNGSJUKA.
(Beläget å Småländska höglandet)

Modern utrustning. Moderna bekvämligheter, varmt och kallt vatten. Särskilt toilettrum i de flesta rum.

Prospekt erhålles under adress Sävsjö.

Patienter emottagas även för kortare tids vård, t. ex. under väntetid till annat sanatorium eller för eftervård.

Avgifter Kr. 10:—16:50 pr dag.

Överläkare: Doktor Georg Idestrom, tel. Sävsjö 260.

Stiftelsens jultidningar

Julgåvan Julottan

Kr. 1:75

Kr. 1:25

Julkärven

50 öre

Rekvirera provblad och försäljningsvillkor genom bokhandeln eller från

Evangeliska Fosterlandsstiftelsens Bokförlag
STOCKHOLM 3.

STOCKHOLM

Medlemskap i statsunderstödd
SJUKKASSA
är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjuk-kassa.
Sedan Ni fyllt 40 år är det för sent!

ÖSTRA SVERIGES
ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA
Drottninggatan 17 — STOCKHOLM
Tel. 11 87 54

Minska Edra utgifter - Köp hos oss
Affärskuvert, pr 100 st. 0:60, pr 1000 st. 5:20. Dupliceringspapper kvarto 5:— pr 1.000. Färgpennor, Röd-Blå 2:50 pr puss. Fönsterkuvert. 6:— pr 1.000. Gem, pr kg. 3:50. Helark, dubbla, 1:65 pr 100 st. Kollegiebox, komplett 3:—, Snörpärmar, kvarto 3:70 pr puss. Å kontorsböcker upp till 65 % rabatt. Ett parti reservoirpennor av prima, välkänt fabrikat, utförsäljas med 30 % prisreducering. Specialitet: Skrivunderlägg i skinn till lägsta priser.

KONTORSLAGRET
Gamla Brogat. 36, Stockholm. Tel. 20 64 58
(3:dje huset från Vasagatan.)

ARBOGA

A.-B- Arbogamaskiner

Tel. Arboga 20, 212

Specialitet:

Elektriskt direktdrivna småmaskiner.

BORÅS

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till
Järn- o. Metalls-krot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20
— BORÅS —

ENGLUNDS PLÅT

(KARL ENGLUND)

- BLECK- & PLÅTSLAGERI -

Sandgärdsgatan 13

Humana priser — Allt i branschen
Telefon 142 55

MEKANISKA VERKSTADEN AUTO
Olofsholmsg. 16. Tel. 116 05, 124 02, 147 41

BIL- REPARATIONER
BÄRGNINGAR
RESERVDELAR

BORÅS

Borås Fabriksnederlag

DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS
FÖRNÄMSTA INKÖPSKÄLLA

TVEKA E J

vid köp av möbler. Gå till
ENGSTRÖMS MÖBELAFFÄR
Yxhammarsgatan 17. — BORÅS
Tel. 158 50.

BETALD ANNONSPLATS!

ESKILSTUNA

**RAKKNIVAR
OCH RAKHYVVLAR**
A.-B. C. V. Heljestrand

Eskilstuna
Etabl. 1808

Tel. 620

Slipn. utföres.

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

NOV. 1942

Utkommer en
gång i månaden

5:te årgången

Redaktör och ansvarig utgivare:
JOHANNES SANDRÉN

Telefon 41 39 99 Postgiro 15 44 20
Kocksgatan 15, Stockholm

Ägare:
DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Nya initiativ i eftervårdsfrågan

Torsdagen den 8 okt. uppvaktade Samarbetskommittén för partiellt arbetsföra socialministern med begäran om en skyndsamt utredning om de partiellt arbetsföras yrkesutbildning och inpassning i produktionen. Fredagen den 9 fick socialministern i konseljen bemyndigande att utse en kommitté på högst fem personer för problemets utredning. Ett snabbare resultat av en uppvaktning kan knappast tänkas. Statsrådet Möller har här visat prov på initiativkraft och förståelse för ett socialt problem av stor samhälllig betydelse.

Det är att hoppas att frågan även i fortsättningen blir föremål för lika skyndsamt behandling. De partiellt arbetsföras problem tillhör inte de sociala frågor, som måste falla för den genom kristiden inträdda reformpausen. I stället har frågan blivit än mera aktuell. Det står klart att landet i dessa tider helt enkelt inte har råd att undvara den arbetskraft, som de partiellt arbetsföra genom lämplig yrkesutbildning skulle kunna prestera. Vi ha på olika försörjningsområden så ont om arbetskraft att arbetspliktslagen har måst träda i kraft. Inom jordbruket säges det under hösten ha rått stor brist på arbetare och för att säkra vår bränsleförsörjning föreligger förslag att utkommendera värnpliktiga av 1943 års klass till skogarna.

De partiellt arbetsföra kunna givetvis inte rycka in i jordbruks- eller skogsarbete. Men de kunna placeras å andra områden inom industri, hantverk o. s. v. och därigenom fylla luckor, som där uppstått på grund av beredskapsinkallelser och utskrivningar till skogsarbete o. d. Men härför fordras omskolning och utbildning i resp. yrken. Det är att få till stånd en dylik omskolning och yrkesutbildning, som blir den nya regeeringskommitténs första och viktigaste uppgift.

I dagarna har även styrelsen för Sv. Nationalföreningen mot tuberkulos till k. m:t inlämnat en ny och kom-

pletterande utredning i frågan om de lungsjukas eftervård. För förslagen i denna utredning redogöres i en artikel i detta nummer, och man fäster sig här vid vissa åtgärder, vilka även syfta till omskolning av den partiella arbetskraft, som utgöres av de lungsjuka konvalescenterna. Planerna på ett yrkesskolesanatorium ha som bekant på grund av kristiden t. v. måst skrinläggas, men Nationalföreningen föreslår i stället inrättandet av ett verkstadshem vid Hällnäs sanatorium för yrkesutbildning av lungsjuka, tillsättande av yrkeskonsulent och inköp av arbetsmaskiner för arbete åt de tuberkulösa i hemmen. Dessutom märkes förslag om inrättande av eftervårdshem, anslutna till central-sanatorierna samt kuratorstjänster vid de större sanatorierna. De kostnader, som realiserandet av dessa förslag skulle medföra skulle delvis bestridas av stat och landsting men Nationalföreningen har även utfäst sig att svara för betydande del därav. Då de anslag, som begäras för ändamålet i framställningen avse budgetåret 1943/44 har Nationalföreningen tydligen förutsatt att förslaget kommer upp vid nästa års riksdag. Det är att hoppas att så också blir fallet.

I utredningen erinrar styrelsen för Nationalföreningen även om vikten av att åtgärder med det snaraste vidtagas för underlättande för personer, som på grund av tuberkulos äga nedsatt arbetskraft, att vinna anställning hos statliga institutioner och andra offentliga inrättningar. Styrelsen har redan i sin skrivelse och förslag av den 1 mars 1940 gjort framställning i sådant syfte.

Det är med tillfredsställelse, man noterar Nationalföreningens nya utredning och icke minst detta sista påpekande. Många befattningar som skrivbiträden, vaktmästare o. d. vid offentliga verk och institutioner skulle väl lämpa sig för lungsjuka, men det har visat

DE PARTIELLT ARBETSFÖRAS PROBLEM

har länge diskuterats i fackpressen, och riksdagen har i skrivelse till regeringen begärt en grundlig utredning av frågan, skriver Soc.-Dem.

Härondagen uppvaktade samarbetskommittén för de partiellt arbetsföras riksorganisationer socialministern i samma ärende. Socialminister Möller har nu även gjort slag i saken och fått regeringens bemyndigande att tillkalla en kommitté på fem personer för problemets utredning. Detta initiativ kommer att hälsas med den största tillfredsställelse av den allmänna opinionen och inte minst av de partiellt arbetsföra. Vårt samhälle har i alltför hög grad försummat att ägna tillräcklig uppmärksamhet åt frågan om de partiellt arbetsföras rationella inordning i produktionen. Man kan nu endast uttrycka en förhoppning att de blivande sakkunniga inom överskådlig tid skola kunna framlägga sådana förslag att en bättre sakernas ordning blir resultatet.

sig, att på de platser där man från våra lokalföreningars sida gjort försök att placera medlemmar på sådana poster, dessa mötts av motstånd eller likgiltighet. En malplacerad bacillskräck torde ofta vara orsaken härtill, och det fordras därför mycken och intensiv upplysning för utrotande av denna oresonliga bacillskräck innan man kan bereda väg för de lungsjuka in på dessa och andra arbetsområden. Byråkrati och slentrian lägga även hinder i vägen. Det är ganska betecknande för mentaliteten på en del håll i detta avseende att då tuberkulosbyrån i Stockholm för ett par år sedan tillsatte två vaktmästare, dessa rekviderades från — A. K. och inte — som man skulle kunnat vänta — från de lungsjukas led. När sådant sker på det friska trädet . . .

Kamp mot bacillskräck, byråkrati och slentrian är en av förutsättningarna för de lungsjukas inpassning i produktion och samhällsliv. När man inte resultat i denna kamp är yrkesutbildning och omskolning meningslösa. Det är därför att hoppas att såväl den nya regeringskommittén — i vilken, som vi hoppas även de partiellt arbetsföra själva bli representerade — som styrelsen för Nationalföreningen beakta även denna sida av de lungsjukas arbetsproblem.

J. S—n.

Vid uppvaktningen hos socialministern framfördes också en önskan om att de partiellt arbetsföra skulle bli representerade i kommittén. Denna begäran synes vara rimlig och motiverad då ju deras organisationer bör ha samlat ett rikt material för problemets belysning. Man kan ju visserligen säga att dessa erfarenheter kunna ställas till kommitténs förfogande direkt men detta är dock aldrig detsamma som det intima personliga samarbetet inom kommittén. Inom de partiellt arbetsföras riksorganisationer torde också finnas personer väl kvalificerade för ett dylikt kommittéuppdrag.

Genom att de partiellt arbetsföra hade en personlig kontakt med de sakkunniga skulle den missgynnade grupp av medborgare som rekrytera de partiellt arbetsföras skara komma att få ökat förtroende för kommitténs arbete. Både det ena som det andra kan utgöra skäl för att de partiellt arbetsföra bli företrädare i utredningen av deras livsproblem.

Vid St. Ekebergs sanatorium uppgick antalet vårda de under fjolåret till i medeltal 243 per dag, meddelas i den nu utsända verksamhetsberättelsen för sanatoriet för år 1941. Inträdesansökningarna under redogörelseåret gällde 211 män, 180 kvinnor, 19 gossar och 34 flickor, och väntetiden utgjorde i medeltal 2 dagar för kvinnor och 1 dag för övriga kategorier. Av de under året utskrivna med tuberkulos behäftade patienterna ha de flesta eller 77 st., 35 män och 42 kvinnor, varit i åldern 20—25 år, 45 ha varit i åldern 25—30 år och 44 i åldern 15—20 år.

”Uppenbarelse” i drömmen ledde till kvacksalveri. Malmöpolisen undersöker f. n. ett kvacksalverifall, som förekommit i staden. Det rör sig om en äldre kvinna, som med salvor behandlat en annan kvinna, vilken vid senare undersökning konstaterats lida av tuberkulos i smittoförande skede. Vid förhör har kvinnan uppgivit, att hon tidigare på ett läkarrecept fått ut salvor för att bota utslag o. d. på sig själv. I en dröm hade en tid senare hennes avlidna moder uppenbarat sig för henne och rått henne att använda salvan vid alla slags sjukdomar. Hon hade tagit fasta på drömmen och rekommenderat salvan till många av sina vänner och bekanta. I det fall som föranlett hälsovårdsnämnden att ingripa hävdar hon dock att hon använt salvan icke för att bota tuberkulos utan för att taga bort en del utslag som den behandlade kvinnan led av. Denna i sin tur påstår emellertid att hon bibringats den uppfattningen att behandlingen avsåg att bota henne för tuberkulos.

Samarbetskommittén för partiellt arbetsföra har uppvaktat socialministern

Snabbt resultat:

Kommitté på fem personer skall utreda de partiellt arbetsföras problem

Samarbetskommittén får representant i utredningen? — Experimentverkstäder?

Fr. v. statsrådet Möller, hrr Erik Frithiof, De Lungsjukas Riksförbund, Algot Bergström, Riksorg. De Vanföras Vål, John Giertz, Sv. Fören. för Dövas Vål och Ch. Hedqvist, De Blindas Förening.

Samarbetskommittén för de partiellt arbetsföra, som består av representanter för de blindas, vanföras, dövas och lungsjukas riksorganisationer, ha vid en uppvaktning hos socialministern begärt skyndsamt utredning om sådana arbetsföras yrkesutbildning och inpassning i produktionen. Bl. a. ifrågasättes en särskild utbildningsverksamhet för industrin, en utbildnings- och experimentverkstad, som kan användas av flera kategorier partiellt arbetsföra.

Man skulle här kunna utrona vars och ens anlag och arbetsförmåga, träna upp denna och på så sätt förbereda vägen ut i produktionen. Dessutom bör man undersöka vilka alternativ som finnas till den arbetsberedning som nu praktiseras för partiellt arbetsföra. Om en sådan utredning kommer till stånd böra de partiellt arbetsföra själva bli representerade i denna.

Deputationen bestod av ordföranden i De lungsjukas riksförbund Erik Frithiof, sekreteraren i De blindas förening Charles Hedqvist, ordföranden i De vanföras riksorganisation Algot Bergström samt styrelseledamoten i De dövas väl ingenjör John Giertz.

Statsrådet Möller meddelade att en sådan utredning kan väntas komma till stånd ganska snart. I fråga om kommitténs hemställan om representation meddelade statsrådet att om möjligt låta någon representant komma med, i annat fall skulle Samarbetskommittén underrätta utredningens gång anlitas för expertutlåtanden.

Uppvaktningen har även lett till ett snabbt resultat. Redan vid den första konselj, som hölls efter densamma

har socialministern begärt och erhållit regeringens be- myndigande att tillkalla en kommitté på fem personer för problemets utredning.

Den skrivelse som vid uppvaktningen överlämnades till statsrådet Möller, var av följande lydelse:

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Socialdepartementet.

Samarbetskommittén för Partiellt Arbetsföra — bestående av representanter för de blindas, de vanföras, de dövas och de lungsjukas riksorganisationer — vill härmed fästa Statsrådets uppmärksamhet på de partiellt arbetsföras problem.

Då man talar om att en person har partiell arbetsförmåga, kan man ju antingen mena, att det föreligger ett onormalt litet arbetsfält att välja på, inom vilket fullgod arbetsinsats kan presteras, eller också att arbetaren inte på någon punkt i produktionen kan nå full arbetsinsats. I båda fallen föreligger det svårigheter att få arbete på den öppna marknaden. Arbetsgivaren önskar naturligt nog få den bästa möjliga arbetskraft till kollektivavtalets fastställda pris, och han menar med bästa möjliga arbetskraft den person, som inte endast kan sköta ifrågavarande arbetsuppgift perfekt, utan som även har den största anpassningsmarginalen till nya uppgifter. Därav följer, att vad man än lägger in i begreppet "partiellt arbetsföra", föreligger här ett svårt handikapp för denna kategori vid anställning på den öppna marknaden.

Visserligen föreligger det en möjlighet att träffa separatavtal med "arbetare som genom ålder, sjukdom eller vanförhet fått sin arbetsförmåga nedsatt", som det formulerats i riksavtalet för metallindustrin, men så vitt det är oss bekant, kommer denna klausul sällan till användning. Således arbetar enligt upp-

gift endast 350—400 arbetare inom metallindustrin enligt sådana separata avtal, medan det samtidigt uppkommer lika många olycksfallsinvalider per år inom denna industri.

Men samtidigt med att rationaliseringen av produktionslivet kräver alltmera ensidiga affärsmässiga synpunkter, skapar den också genom specialiseringen tekniska möjligheter för ett ur folkhushållets synpunkt effektivare utnyttjande av de begränsat arbetsföras arbetskraft. Dessa möjligheter äro emellertid till största delen utnyttjade.

Även av detta skäl finna vi det synnerligen angeläget att fästa statsmakternas uppmärksamhet på denna sak.

Vi anser vidare, — bortsett från den humanitära sidan av saken — att det måste vara dålig affär för samhället att utbetala underhåll åt personer och inte kräva en motprestation i arbete. Förutom den moraliska risken i att en person, som i viss grad är arbetsför, får ekonomiskt bidrag utan att behöva göra en motprestation i arbete, måste det från samhällets synpunkt vara ett slöseri med arbetskraft. Med hänsyn härtill finna vi det också olämpligt att, så som ofta sker, sätta personer med normala arbetsmöjligheter till arbeten, som kanske är alldeles speciellt ägnade för vissa lämpliga av de partiellt arbetsföra, och där dessa skulle kunna göra en fullgod arbetsinsats. Denna lämpliga arbetsfördelning ur folkhushållets synpunkt borde i alla dylika fall beaktas på ett helt annat sätt än vad som för närvarande är fallet.

För den partiellt arbetsföra är det således ofta nog omöjligt att få arbete på den öppna marknaden. Detta anse vi emellertid långtifrån som ett skäl för att inte med all energi — individuellt och genom våra organisationer — i mesta möjliga mån söka på denna väg komma in i produktionen.

Men med hänsyn till att det säkerligen — trots dylika ansträngningar under nuvarande förhållanden kommer att finnas en stor del av de partiella arbetsföra, som stå utan arbete, finna vi, att det här måste föreligga ett samhällsproblem, som fordrar samhälleliga krafttag.

Men för att kunna företaga förnuftiga och effektiva åtgärder i denna komplicerade fråga fordras en grundlig och allsidig utredning av de partiellt arbetsföras arbetsproblem. Skulle en sådan utredning komma till stånd, vore särskild utbildningsverksamhet för industrin värd att ta hänsyn till. Således skulle man kunna tänka sig, att det grundades en utbildnings- och experimentverkstad, som kunde användas av flera kategorier av partiellt arbetsföra. Man skulle här kunna uttröna, vad varje person hade för grad av arbetsförmåga och anlagsutrustning. Man skulle här också kunna träna upp en nedsatt arbetsförmåga och på detta sätt förbereda vägen ut i produktionen.

Vidare borde man undersöka, vilka alternativ som finnas till den nu praktiserade arbetsberedningen för partiellt arbetsföra.

Samarbetskommittén för Partiellt Arbetsföra finner det även som en beredskapsåtgärd motiverat att nu ta upp dessa problem till behandling, dels därför att vid krigstillstånd alla pro-

De lungsjukas i Stockholm bostadsfråga

Samarbete mellan tuberkulosbyrån och fastighetskontorets hyresavdelning

För att tillgodose de tuberkulossjukas i Stockholm bostadsbehov kommer ett närmare samarbete att ordnas mellan tuberkulosbyrån och fastighetskontorets hyresavdelning, varigenom lediga lägenheter i stadens fastigheter och även i subventionshus i större utsträckning kunna ställas till de tuberkulossjukas förfogande. Denna upplysning lämnade föredragande borgarrådet Yngve Larsson i stadskollegiet vid behandlingen av en motion av fru Thora Johansson (s) m. fl. om bistånd åt tuberkulösa att få lämpliga bostäder.

Borgarrådet meddelade vidare att hälsovårdsnämnden för att trygga behovet av tillfällig bostad åt ensamboende tuberkulossjuka vidtagit åtgärder genom att hyra en större bostadsvåning. Nämnden kommer även att uppdra åt en tjänsteman vid bostadsinspektionen att tjänstgöra som kurator för de tuberkulossjukas bostadsfråga. Denne skall även ha hand om samarbetet med fastighetskontorets hyresavdelning.

Fri kvävgas till sjuka i Jönköpings län. Landstinget i Jönköpings län har beslutat om fri kvävgasbehandling åt alla lungsjuka i länet.

duktiva krafter måste utnyttjas på bästa sätt, och dels därför att samhället har stora skyldigheter gentemot sina krigsinvalida med avseende på inpassning i ordnat arbete. Skulle vårt land alltså ställas inför uppgifter av denna art, böra vi också vara förberedda på den fronten.

Samarbetskommittén för Partiellt Arbetsföra hemställer således till Chefen för Socialdepartementet att en utredning i frågan om de partiellt arbetsföras yrkesutbildning och inpassning i produktionen i enlighet med skrivelsen till K. M:t från lagtima riksdagen 1940 efter motion 121 F. K. skyndsammast måtte komma till stånd.

Vi hemställa även att de partiellt arbetsföras organisationer måtte bli representerade i utredningen.

Stockholm den 8 okt. 1942.

SAMARBETSKOMMITTÈN för PARTIELLT ARBETSFÖRA

för: De Lungsjukas Riksförbund Erik Frithiof
för: Svenska Föreningen för Dövas Vål Ruben Wagnsson
för: De Blindas Förening Ernst Retsler
för: Riksorganisationen De Vanföras Vål Algot Bergström

I ovanstående skrivelses syfte instämmer:
Centralförbundet för Socialt Arbete
S. Wahlund

VITA

Läkerol

(Bröst-Bonbons)

innehålla samma välgörande eteriska oljor som de världsberömda mörka Läkerol-Tabletterna.

Vita askar à 35 öre oms. o. varusk. inb.

Nationalföreningen har framlagt nya och kompletterande förslag i eftervårdsfrågan

Verkstadshem vid Hällnäs sanatorium. — Eftervårdshem bör inrättas vid centralsanatorierna; kuratorstjänster vid 29 tuberkulossjukhus föreslås. — Yrkesinspektör skall anställas. Arbetsmaskiner för lungsjukas hemarbete. — Åtgärder bör vidtagas för underlättande av anställning av tuberkulösa vid statliga verk och offentliga institutioner.

Det stora förslag till förbättrad tuberkuloseftervård, vilket utförts av Sv. Nationalföreningen mot tuberkulos och som den 1 mars 1940 överlämnades till k. m:t har som bekant sedermera — efter framställning från statssekreterare Tage Erlander i Socialdepartementet — blivit föremål för en kompletterande utredning. Denna nya utredning, som ansetts önskvärd bl. a. därför att det inte ansetts lämpligt att — som ursprungligen var tänkt — förlägga det föreslagna yrkesskolesanatoriet till Spenshult och man på grund härav måste undersöka förutsättningarna för ett yrkesskolesanatorium på annan lämplig ort — har i dagarna överlämnats till k. m:t.

Nationalföreningen meddelar i sin skrivelse, att man inte lyckats finna någon disponibel byggnad, som lämpar sig för det föreslagna yrkesskolesanatoriet. Däremot ha förslag å ett flertal lämpliga tomter framlagt. Verkställda undersökningar ha emellertid givit vid handen, att med nuvarande priser kostnaden för nybyggnad av ett yrkesskolesanatorium med plats för omkring 150 elever sannolikt komme att överstiga 2 miljoner kronor och de årliga driftkostnaderna uppgå till minst 325,000 kronor.

På grund av de avsevärda kostnaderna och då, med hänsyn till det nu föreliggande ökade vårdbehovet för fall av tuberkulos något sanatorium inom de närmaste åren icke torde kunna tagas i anspråk för ett yrkesskolesanatorium, har styrelsen funnit sig böra låta med frågan om anordnandet av ett sådant tillsvidare anst. Styrelsen har dock ingalunda uppgivit tanken på att söka få en dylik yrkesskola till stånd, när mera normala tider inträtt.

Flera andra av de av de sakkunniga framlagda förslagen till en förbättrad tuberkuloseftervård synas emellertid redan nu böra realiseras, då de icke äro förenade med så dryga kostnader som anordnandet av ett yrkesskolesanatorium. Det torde vara överflödigt att här lämna en närmare motivering rörande vikten för såväl den enskilde som samhället av att sanatoriepatienter, som vid utskrivningen från sjukhuset besitta tillräckliga krafter för att genom arbete efter hand helt eller delvis kunna försörja sig, också beredas möjligheter att på bästa sätt utnyttja sina krafter.

Åtgärder, som i angivet syfte nu i första hand synas böra komma till stånd, äro enligt styrelsens mening dels anordnande av s. k. eftervårdshem och verkstadshem, dels anskaffande av en yrkeskonsulent och ett antal kuratorer, dels anskaffande av rörelsekapital för att underlätta finansieringen vid försäljningen av de tuberkulösa arbeten, dels ock anvisande av medel såsom bidrag till inköp av arbetsmaskiner och verktyg åt utskrivna sanatoriepatienter, som för utövande av sitt yrke äro i behov av sådana.

Eftervårdshem vid centralsanatorierna.

Eftervårdshemmen äro avsedda att mottaga två olika grupper personer: den ena gruppen utgöres av konvalescenter, som vid utskrivningen från sanatorium av skilda anledningar icke kunna överföras till sina hem eller, efter en kortare tids vistelse utanför anstalt, till annan yrkesskola eller hänvisas till uppdragande av förvärvsarbete, den andra gruppen av smittförande och även smittfria arbetsdugliga, kroniskt tuberkulösa, som icke kunnat få arbete. I båda fallen är det i regel fråga om personer med ömtålig hälsa och ganska höggradigt nedsatt arbetskraft, vilka dessutom behöva stå under fortlöpande läkarkontroll. Somliga av dem äro unga personer, som ännu icke utövat något arbete och som därför efter gjort yrkesval behöva uppläras, andra hava före insjuknandet varit i arbete. Av denna senare kategori kunna en del fortsätta i sitt gamla yrke, men behöva efter sanatorievistelsen träna upp sig, andra, som haft ett med hänsyn till sitt hälsotillstånd olämpligt yrke, måste omkolas och inläras ett nytt för dem mera lämpligt yrke.

Vissa av konvalescenterna torde endast en kortare tid behöva vistas å hemmen, de kroniska fallen utgöra en mera beständig del av eftervårdshemmens klientel och somliga av dem torde ofta efter hand kunna överflyttas till verkstadshem. Enligt de sakkunnigas förslag skulle eftervårdshemmen ställas under landstingens huvudmanskaps och helst förläggas invid sanatorier. Hemmen, i vilka utbildning skulle meddelas endast i två, högst tre yrken, borde icke göras stora, enligt styrelsens mening kunde de lämpligen avpassas för mottagande av högst 40 personer. De sakkunniga ansågo hinder icke möta mot att eftervårdshem bildades genom samverkan av två eller flera angränsande landsting.

Förlägges ett eftervårdshem till ett centralsanatorium, vinnas flera fördelar. Så kunna anläggnings- och driftkostnaderna nedbringas genom att sanatoriets administrations-, köks- och tvättlokaler m. m., ev. efter genomgången komplettering, mågenstades kunna bliva gemensamma för hela komplexet. Den arbetsterapi, som bör bedrivas vid ett sanatorium, kan med fördel förläggas till eftervårdshemmens lokaler och hemmets yrkeslärare därvid anlitas. Läkarvården vid hemmet kan vidare bestridas av sanatoriets läkare.

För att om möjligt utvärda behovet av eftervårdshem ävensom i vad mån förutsättningar förefinnas att kombinera sådana hem med sanatorier har våren 1942 utsänts frågeformulär till 37 sanatorier i riket. Från 32 av dem hava mer eller mindre fullständiga svar ingått, 4 hava helt underlåtit att lämna svar och slutligen har överläkaren vid ett sanatorium (Svenshögen), utan att närmare ingå på de uppställda frågorna, förklarat sig anse eftervårdshem för Göteborgs och Bohus län onödigt.

Arbetsterapi vid sanatorierna.

Av svaren från de 32 sanatorierna inhämtas huvudsakligen följande. Från dessa sanatorier utskrevos år 1941 omkring 3,355 patienter, som icke ansetts (ev. efter en kortare tillväjnings-tid) kunna eller böra återtaga sitt gamla arbete. Av dessa ansågs omkring 1,168 eller 34,8 % lämpa sig för arbete på eftervårdshem. Arbetsterapi bedrevs vid endast 18 av sanatorierna, men vid några andra sanatorier funnos arbets-salar, ehuru de ej användes för arbets-terapi. I allmänhet kunde i befintliga arbets-salar ett ganska obetydligt antal elever mottagas. Blott vid 5 sanatorier voro yrkeskunniga lärare anställda, vanligen anlätades som lärare någon eller några av personalen. Vid en del sanatorier uppgivas de lokala förhållandena tillåta en eventuell utbyggnad av nuvarande arbetslokaler, så att ett 40-tal patienter skulle kunna arbeta där, vid andra, de flesta, synes detta icke låta sig göra. Vid flertalet sanatorier äro nuvarande lokaler för kök, tvätt och administration tillräckliga för att kunna användas även för ett intilliggande eftervårdshem för 40 patienter. På några håll förekommer hemslöjds- eller småindustri på orten, likaså finnes i närheten av några av sanatorierna vanlig yrkesskola. Uppgifter hava vidare lämnats från sanatorierna dels i vilka yrken arbets-terapi bedrivs och dels vilka yrken i första hand syntes böra ifrågakomma vid ett eftervårdshem. Arbets-terapi bedrivs f. n. i följande yrken: snickeri, finmekanik, bokbinderi, trädgårdsarbete, skomakeri, kontorsarbete, skråreri, målning, radioarbete, sömnad och vävning. Som lämpliga yrken vid eftervårdshem föreslås utom de nämnda även leksakstillverkning, läderarbete, hönsskötsel, borst- och stålträdsarbete, handsksömnad och modistarbete. Med hänsyn till de skilda förutsättningarna inom olika län synes frågan om vilka yrken, som böra ifrågakomma vid eftervårdshemmen avgöras från fall till fall i samråd med yrkeskonsulenten och vederbörande landsting

Vid de sakkunnigas betänkande finnes fogad en kostnadsberäkning för anläggande av ett eftervårdshem för 40 personer, därav 25 män och 15 kvinnor. Man utgick från, att hemmet skulle förläggas i närheten av ett sanatorium, där arbets-terapi anordnats. Lokaler för den kvinnliga slöjden finnes inom sanatoriet, men nybyggnader behöves för själva pensionatet, för arbetslokaler för de manliga yrkena samt för en bostadsbyggnad åt en arbetsledare.

Efter den tidpunkt för snart 3 år sedan, då dessa kostnadsberäkningar uppgjordes, hava betydande prisstegringar inträtt. Räknar man med en stegring av 20 %, skulle anläggningskostnaden numera uppgå till omkring 370.000 kronor och den årliga driftkostnaden till omkring 92.000 kronor. Dessa belopp äro givetvis i hög grad approximativa och växla för övrigt betydligt. Försäljningen av vid hemmet tillverkade arbeten ha beräknats inbringa omkr 26,000 kr.

Beträffande finansieringen av eftervårdshemmen föreslå de sakkunniga, att staten beviljar byggnadsbidrag till själva pensionatsbyggnaden enligt samma grunder, som av dem förordas för B-anstalter d. v. s med högst halva kostnaden, dock maximerat till 2,000 kronor per vårdplats, och att staten därefter till icke oväsentlig del bidrager till arbetslokalernas uppförande och utrustning. Vidare föreslås, att till eftervårdshemmen skulle utgå dels ett statligt driftbidrag, beräknat efter för B-anstalter gällande grunder, dels ett rörligt sådant, avsett att täcka under året eventuellt uppkommet underskott i de över verkstadsarbetet förda räkenskaper, detta senare dock maximerat så, att det sammanlagda bidraget till hemmet icke överstiger det driftbidrag, som enligt gällande grunder utgår till länets sanatorier per vårddag räknat.

Då denna fråga utgör en del av spörsmålet om statsbidrag till anordnande av eftervårdshem och konvalescenthem inom sjukvården i allmänhet och detta spörsmål enligt vad styrelsen har sig bekant för närvarande är under behandling av de för utredning av reumatikervården tillkallade sakkunniga, har styrelsen ansett sig för närvarande icke böra närmare ingå på frågan om storleken av statens bidrag till eftervårdshem. Uppenbart är emellertid, att staten bör genom väl tilltagna anslag kraftigt uppmuntra landstingen till inrättande av sådana hem. Eljest kan man befara, att några dylika icke komma till stånd. Det synes styrelsen lämpligt att hjälpbidraget beräknas efter för A-anstalter lämnade grunder. Under nuvarande svåra tider torde man i alla händelser knappast kunna räkna med att något större antal sådana hem inrättas.

Styrelsen vill tillägga att eftervårdshem i första hand synas böra upprättas intill centralsanatorier.

Verkstadshem vid Hällnäs sanatorium.

För från sanatorier utskrivna patienter, som besitta så god arbetsförmåga, att de kunna väsentligt bidra till sitt uppehälle, men som icke kunna eller böra gå ut i den fria arbetsmarknaden, bland annat på den grund, att de behöva stå under mera kontinuerlig läkarkontroll eller äro smittförande, hava de sakkunniga föreslagit inrättandet försöksvis av till en början två s. k. *verkstadshem*, vardera för 30 à 40 arbetare. Det ena skulle enligt förslaget förläggas i anslutning till det föreslagna yrkesskolesanatoriet i Spenshult och det andra till övre Norrland. Såsom lämplig plats för det senare föreslogs Hällnäs i Västerbottens län i närheten av centralsanatoriet därstädes.

Då något yrkesskolesanatorium sannolikt icke kommer att förläggas till Spenshult och för övrigt hela frågan om anläggandet av yrkesskolesanatorium för närvarande är ställd på framtiden, synes man tillsvidare böra åtnöja sig med endast ett verkstadshem, lämpligen förlagt till Hällnäs. Visserligen kan det förefalla egendomligt att välja en så långt norrut belägen plats, särskilt som klientelet ej skulle begränsas till norrlandningar. Men starka skäl tala likväl för att förlägga det dit: lungtuberkulosen härjar särskilt svårt i övre Norrland och drabbar ofta personer, som sysslat med så kroppsligen ansträngande yrken — skogs- och flottningsarbete, gruvbrytning o. d. — att de efter tillfrisknandet icke böra fortsätta därmed. I denna landsända erbjudas små möjligheter att få annan sysselsättning och de stora avstånden försvåra i hög grad rådgivningen för och övervakningen av sådana tuberkulösa, som arbeta i sina hem, och dessa hava dessutom i allmänhet svårt att avyttra sina tillverkningar. Hällnäs ligger vidare väl till i kommunikationshänseende. Fallar, såsom är att hoppas, försöket med ett verkstadshem i Hällnäs väl ut, böra flera sådana hem efter hand anläggas i andra delar av landet, därav ett i närheten av ett blivande yrkesskolesanatorium.

Även vid ett verkstadshem skulle enligt de sakkunniga undervisning meddelas i endast två eller tre yrken. Vid det föreslagna hemmet i Hällnäs skulle enligt förslaget erfordras två skickliga och initiativrika arbetsledare, av vilka den ene borde vara kunnig i bokföring. Vidare bör där anställas en i sjukvård erfaren husmoder och ett par kvinnliga biträden. Sannolikt erfordras dessutom en kameral befattningshavare. Tillgång till läkare finnes å sanatoriet. Samma byggnader som ovan upptagits för eftervårdshem, behövas också vid ett verkstadshem i Hällnäs, men detta bör förses med egna kökslokaler, arbetslokalerna böra göras rymligare och förses med fullgod maskinell utrustning — kostnaderna för denna hade av experter beräknats till omkring 52.000 kronor — och personalbosta-

den, som bör inrymma bostäder för två arbetsledare och möjligen även för andra befattningshavare, måste göras större än vid arbetshemmet. De sakkunniga hava vidare påpekat, att i pensionatsbyggnaden familjebostäder måhända kunde komma att visa sig behövliga för ett mindre antal pensionärer.

Beträffande kostnaderna för pensionatet och verkstadsbyggnaden ha de sakkunniga hänvisat till motsvarande kostnadsberäkningar för eftervårdshem. Emellertid torde dessa kostnader, inberäknat kostnaden för maskinutrustningen, av nyss anförda skäl och med hänsyn till inträdda prisstegringar komma att ökas med förslagsvis omkring 100.000 kronor, vadan engångskostnaden kan beräknas uppgå till omkring 470.000 kronor. Därtill komma möjligen kostnader för inköp av erforderlig tomt och planering av densamma. De årliga driftkostnaderna torde kunna uppskattas till omkring 110.000 kronor.

De sakkunniga hava tänkt sig att anläggningskostnaden skulle bestridas av staten. De framhöllo, att däremot kunde erinras, även om hemmet bleve en riksanstalt, det dock säkerligen komme väsentligen Väster- och Norrbottens läns befolkning tillgodö och att dessa läns landsting därför borde bidra till täckande av såväl anläggnings- som driftkostnader. Men å andra sidan måste man beakta, att tuberkulosvården i dessa län vore till större tunga än i flertalet andra landstingsområden. Vad driftkostnaderna beträffar hava de sakkunniga utgått från, att hemmet så småningom skulle bli självförsörjande, men att staten under de första åren borde utfästa sig att täcka eventuellt driftunderskott.

Styrelsen för Nationalföreningen biträder de sakkunnigas mening, att staten bör bestrida såväl anläggningskostnaderna som driftkostnaderna, de senare i den mån de icke täckas av hemmets inkomster. Skulle fordran uppställas om bidrag från landstingen, är fara värt, att något verkstadshem i övre Norrland icke komme till stånd, åtminstone ännu på många år.

Kostnaden för verkstadshemmet 465,000 kr.

En approximativ uppskattning av kostnaderna för anläggande av ett verkstadshem i Hällnäs har givit följande resultat: pensionatsbyggnaden 250.000 kronor, personalbostaden 50.000 kronor, inredningen i dessa båda byggnader 50.000 kronor, verkstadsbyggnaden 50.000 kronor och inredningen i den sistnämnda 65.000 kronor eller tillhoppa 465.000 kronor. Den garanti staten skulle ikläda sig för eventuellt driftunderskott, kan förslagsvis uppskattas till 25.000 kronor om året. Anslag för sistnämnda ändamål torde erfordras tidigast under kalenderåret 1944. Dessutom bör staten påtaga sig framdeles uppkommande kostnad, förslagsvis 5.000 kronor om året, för förnyelse och komplettering av arbetsmaskiner.

De sakkunniga hava icke berört frågan vem som skall bresta inköp av erforderlig tomt och dess iordningsställande, men detta torde närmast böra ankomma på vederbörande landsting.

I enlighet med de sakkunnigas förslag bör verkstadshemmet stå under ledning av en styrelse på 5 personer, utsedda, 2 av vardera av Västerbottens och Norrbottens läns landsting och den femte, som tillika skall vara ordförande av k. m:t.

Yrkesinspektör bör anställas.

I likhet med de sakkunniga anser styrelsen det synnerligen angeläget, att en yrkesinspektör anställs. Denne, som jämväl bör biträda vid ordnandet av eftervårdshem, arbetshem och yrkeskolesanatorier, skall i första hand hava att utöva den centrala tillsynen över samt biträda med yrkesrådgivning icke blott vid dessa hem utan även beträffande hemmaarbetande förutvarande tuberkulospatienter. Han bör tillika bistå sana-

torierna vid ordnandet av deras arbetsterapi och även där medverka vid yrkesrådgivning. Slutligen bör han stå i nära kontakt såväl med de kuratorer, som här nedan föreslås, som ock med dispensärerna i deras verksamhet med tillsyn och yrkesrådgivning. Med hänsyn till de stora krav, som tydligen måste ställas på en sådan person, anser styrelsen i likhet med de sakkunniga, att hans avlöning bör motsvara en byrådirektörs eller byråchefes.

Möjligen kan det synas tveksamt, vilken myndighet det skall tillkomma att tillsätta och entlediga yrkeskonsulenten. För sin del finner styrelsen för Nationalföreningen övervägande skäl tala för att detta anförtros styrelsen, som ock är villig att tillvidare avlöna honom samt bestrida hans resekostnader. Erforderlig hjälp med skrivgöromål kan konsulenten, åtminstone under de första åren, erhålla av Nationalföreningens kontorspersonal.

De sakkunniga hava anført starkt vägande skäl för, att särskilda kuratorer skulle anställas med uppgift att lämna de tuberkulösa såväl under som efter sanatorievistelsen råd och bistånd i olika angelägenheter, särskilt av ekonomisk och personlig natur samt rörande platsanskaffning, arbetsförmedling och allt annat, som plägar åvila sociala kuratorer. Det har visat sig i praktiken, att dispensärerna icke medhinna att så mycket ägna sig åt sådana angelägenheter.

Kuratorer vid 29 sanatorier.

Enligt styrelsens mening skulle kuratorn få en synnerligen viktig uppgift att fylla vid tuberkuloseftervården och styrelsen vill därför livligt förorda, att sådana med det snaraste tillsättes. De sakkunniga anse, att kuratorerna skulle anslutas till centraldispensärerna, i regel en kurator till varje centraldispensär. Styrelsen ifrågasätter, om det ej vore mera ändamålsenligt, om kuratorerna i stället anslötos till centralsanatorierna, med till en början en kurator vid varje sådant sanatorium, varjämte en bör anställas vid tuberkulossjukstugan i Gotlands län. Dessutom torde en kurator böra anställas vid sanatorier i de 5 städer, som icke deltaga i landsting och som har egna sanatorier. Kuratorerna bleve då i tillfälle att lära känna patienterna och deras förhållanden samt bistå dem redan under vistelsen vid sanatoriet och hade därigenom lättare att planera för dem och hjälpa dem till rätta i samband med och efter utskrivningen därifrån. Givetvis böra kuratorerna på ett intimt sätt samarbeta med dispensärerna. Dessa senare och kuratorerna hava i stort sett samma klientel att hjälpa, ehuru i viss mån i olika avseenden. Kuratorerna böra ock stå i nära kontakt med sanatorie- och dispensärläkarna. Såväl kuratorer som dispensärer böra vara skyldiga taga hänsyn till råd och anvisningar, som lämnas av yrkeskonsulenten.

Räknar man med 29 kuratorer med ett årligt arvode av 4.500 kronor och en medelkostnad för resor av 1.500 kronor för år och kurator, skulle statens bidrag till kuratorsverksamheten för år uppgå till 102.000 kronor. Under det första året torde ett belopp av förslagsvis 50.000 kronor vara tillräckligt.

10,000 kr. till arbetsmaskiner för hemarbete.

Såsom de sakkunniga i sitt betänkande framhållit, äro hemmavarande tuberkulösa för att kunna utföra förvärvsarbete i viss omfattning i behov av arbetsmaskiner och verktyg, som betinga så stor kostnad, att de icke själva äro i stånd anskaffa dem. En sömmerska, en skraddare, en skomakare, som skall driva sitt yrke i hemmet, kan ofta icke utöva sitt arbete utan att ha tillgång till en jämförelsevis kostsam arbetsmaskin och en del verktyg. I den mån arbetsterapi vid sanatorierna ut-

vecklas och omskolning och yrkesutbildning av tuberkulösa vid särskilda hem eller skolor anordnas, växer behovet att förse de yrkesutbildade tuberkulösa med dylika arbetsredskap.

I sakkunnigbetänkandet lämnas en närmare redogörelse för den verksamhet för anskaffande av arbetsmaskiner åt vanföra m. fl., som sedan många år tillbaka utövas av Pensionsstyrelsen. Pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet går i främsta rummet ut på att söka förebygga att vederbörande i förtid skall bli berättigad till folkpension. Därför uppställer Pensionsstyrelsen såsom villkor, att goda utsikter till självförsörjning skola föreligga. Detta är ju mera sällan fallet i fråga om de tuberkulösa. De sakkunniga, som föreslå, att statsmedel ställas till pensionsstyrelsens förfogande för bidrag till anskaffande av maskiner och verktyg åt tuberkulösa, ifrågasätter därför, att icke så stränga krav på försörjningsförmåga skola uppställas, när det gäller tuberkulösa.

Styrelsen för Nationalföreningen anser sig på denna punkt helt kunna instämma med de sakkunniga. Enligt styrelsens mening skulle saken kunna ordnas på ungefär följande sätt.

När behov av arbetsmaskin eller verktyg uppstår för en tuberkulös, bör kurator eller dispensär vända sig till vederbörande pensionsnämndsordförande med begäran att denne ville göra framställning om bidrag hos Pensionsstyrelsen. Därvid bör lämnas en noggrann redogörelse för den tuberkulöses hälsotillstånd och ekonomi, kunnsighet i yrket, utsikter att med hjälp av de önskade redskapen skaffa sig arbetsförtjänst m. m. Pensionsstyrelsen, som vid prövning av ärendet icke bör uppställa så stränga fordringar på försörjningsförmågan som eljest, förfar i övrigt på samma sätt som när det gäller vanföra. En viss del av kostnaden för maskiner, vanligen omkring 1/3, samt halva kostnaden för verktygen anskaffas från patienten själv, hans anhöriga eller hans hemortskommun. Återstoden fördelas mellan Pensionsstyrelsen och Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos, som därvid skulle intaga samma ställning i fråga om de tuberkulösa och Svenska vanförestalternas centralkommitté beträffande de vanföra. Fördelningen synes lämpligen böra verkställas efter samma grunder som nu tillämpas av Pensionsstyrelsen och berörda centralkommitté. Detta skulle innebära, att när det gäller enbart arbetsmaskin, Pensionsstyrelsen bidrager med 2/3 och Nationalföreningen med 1/3 av den kostnad, som återstår sedan det från annat håll anskaffade beloppet avdragits. Är fråga om både arbetsmaskin och verktyg, skulle Pensionsstyrelsen bidra med 3/4 och Nationalföreningen med 1/4 av återstående maskinkostnaden, varjämte Nationalföreningen skulle svara för halva verktygskostnaden. Gäller det endast inköp av verktyg, skulle Nationalföreningen jämväl svara för den hälften, som icke anskaffats från annat håll. Nationalföreningens byrå skulle vidare — liksom Svenska vanförestalternas centralkommittés byrå i Stockholm — ombesörja inköp av maskinerna och redskapen.

I analogi med vad som gäller arbetsmaskiner till vanföra böra maskinerna från början icke utlämnas med äganderätt, men om den tuberkulöse väl vårdar och använder maskinen, kan han på ansökan efter 5 år tillerkännas äganderätten till densamma. Under tiden skall maskinen anses tillhöra Nationalföreningen, som också avgör ansökningar om äganderätten. Kuratorerna böra dels tillse, att vederbörande väl använda sina maskiner och dels, intill dess äganderätten övergått till dem, infordra och insända årliga rapporter om arbetsinkomst m. m. till Nationalföreningen.

Huru stort belopp av statsmedel, som för ändamålet skulle behöva ställas till Pensionsstyrelsens förfogande, är svårt att

närmare bedöma. De första åren torde ett förslagsanslag av 10,000 kronor vara tillfyllest.

Försäljningsorganisationen får t. v. anstå.

De sakkunniga föreslå vidare inrättandet av en central försäljningsorganisation för försäljning m. m. av alster, tillverkade av de tuberkulösa. Styrelsen för Nationalföreningen finner visserligen skäl tala för en dylik anordning. Det förefaller dock styrelsen, som om med denna fråga lämpligen bör anstå ännu någon tid, till dess verkningarna av de övriga, här ovan förordade åtgärderna för yrkesutbildning och omskolning av tuberkulösa börjat visa sig. För närvarande och under den närmaste tiden torde utan olägenhet avyttringen kunna ombesörjas med hjälp av kuratorer och dispensärer. Efter hand kommer säkerligen erfarenheten att visa i vad mån en central försäljningsorganisation är behövlig och det bör då även bli lättare att få den ordnad på ett enkelt och praktiskt sätt.

Vad som emellertid redan från början behöves är ett rörelsekapital för att underlätta finansieringen av försäljningen. Såsom de sakkunniga framhållit, är det nämligen önskvärt, att kontant ersättning lämnas tillverkaren för av honom till försäljning levererade varor. Han kan i regel icke vänta på likvid, tills varorna blivit försålda. Rörelsekapitalet skulle då användas dels till inköp av råmaterial, som skulle utlämnas till hemmarbetande tuberkulösa, och dels till inköp av de tillverkade varorna, efter det de blivit granskade och godkända av t. ex. kurator. Försäljningen får sedan i fall av behov ombesörjas genom kurator, som därefter har att redovisa och återbetala de förskottrade medlen. Inom vanförestalternas förfares på ungefär enahanda sätt; där är det de fyra vanförestalternas kuratorer, som till sin disposition hava rörelsekapital.

Det är givetvis vanskligt att bedöma, huru stort rörelsekapital, som kan behövas för de tuberkulösa del. Med ledning av vissa uppgifter i de sakkunnigas betänkande bör det under första året kunna begränsas till 50,000 kronor. Nationalföreningen är villig att ställa beloppet till förfogande och torde det tillkomma i första rummet kuratorerna, men även yrkeskonsulenten och dispensärer att rekvidrera medel därifrån.

Av övriga åtgärder, som av de sakkunniga föreslagits till befämjande av en förbättrad tuberkuloseftervård, vill styrelsen särskilt erinra om vikten av att åtgärder med det snaraste vidtages för underlättande för personer, som på grund av tuberkulos äga nedsatt arbetskraft, att vinna anställning hos statliga institutioner och andra offentliga inrättningar. Styrelsen har såsom i det föregående framhållits, i skrivelse den 1 mars 1940 redan gjort framställning i sådant syfte.

Centralsanatorium till Bollnäs. Bland de större ärendena vid årets sammanträde med Gävleborgs läns landsting märkes ett förslag om ett centralsanatorium för länet, vartill föreslås 920,000 kr. i nästa års stat. Förslagsvis skulle sanatoriet rymma 270 vårdplatser, däri inbegripet en barnavdelning på omkring 50 vårdplatser. Sanatoriet skulle förläggas till Bollnäs eller trakten däromkring under förutsättning att vederbörande kommun kostnadsfritt och med full äganderätt till landstinget upplåter erforderlig mark. Man hoppas kunna framlägga ritningar och kostnadsförslag till nästa års landsting.

från FÖRBUNDSARBETET

FÖRBUNDETS TJUGOFÖRSTA KONVALESCENTFÖRENING BILDAD.

Förbundets ordf. E. Frithiof företog vid månadsskiftet en ny mötesturné, denna gång genom Småland och Blekinge. I Jönköping bildades en konvalescentförening som har alla förutsättningar att växa sig stark och bli till verklig nytta för traktens lungsjuka.

I övrigt besökte förbundsordföranden sju platser där möten var ordnade. Överallt var det god anslutning och livliga diskussioner.

ÅNGERMANLANDS LUNGSJUKAS KONVALESCENTFÖRENING

har — som meddelades i föregående nummer — bildats i Härnösand. Till det av interimstyrelsen utlysta mötet å Elverkets hörsal i Härnösand hade ett 40-tal lungkonvalescenter från olika delar av landskapet infunnit sig.

Vid mötet medverkade bl. a. styrelseledamoten i De Lungsjukas Riksförbund, hr Sixten Hammarberg, Sundsvall, med ett föredrag i eftervårdsfrågan.

Härefter beslöts, att bilda en lokalförening samt att denna skulle söka inträde i De Lungsjukas Riksförbund. Styrelsen, som skall bestå av 7 personer, fick följande sammansättning: hrr Folke Åsell, Y. Mattsson, G. Andersson, Per Erik Vesterholm, samtliga i Härnösand, Robert Eriksson, Sandöverken, Erik Norberg, Nora, och Ivar Norberg, Ålandsbro.

Mötet beslöt att antaga förbundets normalstadgar med uppdrag åt styrelsen att verkställa en del kompletteringar. Vidare uppdrogs åt styrelsen att framkomma med ett arbetsprogram till nästa möte, vari bl. a. skulle ingå startandet av en studie-cirkel.

Mötet avslutades av tjänstgörande ordf., som uppmanade de närvarande att slå vakt om föreningen, föra dess paroller vidare, och på så sätt skapa en livsduglig organisation till fromma för de lungsjuka i Ångermanland.

KALMAR KONVALESCENTFÖRENING

har haft sammanträde i Folkets Hus i Kalmar, varvid föredrag hölls av ordföranden i De Lungsjukas Riksförbund, ombudsman Frithiof.

Mötet beslöt att som förr om åren göra en insamling till de fattigaste lungsjuka, och föreningen väntar att de kommunala myndigheterna skola bistå dem i detta arbete. För närvarande finns det omkring 300 lungsjuka i Kalmar och antalet ökar oroväckande.

Konvalescentföreningar

anslutna till De Lungsjukas Riksförbund.

BLEKINGE LÄN: Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Blekinge Län, Box 95, Karlskrona. Ordf. Ragnar Andersson, Strömsberg, Spjutsbygd, kassör Arvid Mattisson, Ekholmsstrand 18, Karlskrona.

BORÅS: SÄLKO Södra Älvsborgs läns konvalescentförening). Ordf. Hugo Flodin, Box 346, Borås. Tel. 150 66

ESKILSTUNA: ELKÅ (Eskilstuna Lungkonvalescenter). Ordf. Manfred Norberg, Drakenskiöldsg. 7 (Tel. 44 67). Kassör Bertil Anderzon, Rosenfors. Skogstorp.

GÖTEBORG: Göteborgs Lungsjukas Centralförening, adr. Hertzia (Tel. 11 96 02) Expeditionstid: 10—13 och 15—17, lörd. 10—14.

HÄLSINGBORG: De Lungsjukas Konvalescentförening, Hantverkaregat. 4, Hälsingborg.

JÖNKÖPING: Konvalescentföreningen för Jönköping, Huskvarna med omgivningar. Ordf. Gustav Larsson, Åsenvägen 66, Jönköping.

HÄRNÖSAND: Ångermanlands Lungsjukas Konvalescentförening. Ordf. G. Andersson, Styrmanng. 9, Härnösand, korr. resp. sekr. Folke Åsell, Storg. 31, Härnösand, tel. 1542.

KALMAR: Kalmar Konvalescentförening. Ordf. Carl Hellström, Ståthållaregatan 13. Sekr. Sigfr. Celandier, Box 731, Kalmar (Tel. 26 41).

KRISTIANSTADS LÄN: De Lungsjukas Förening i Kristianstads Län. Ordf. Martin Persson, Box 932, Hässleholm. Sekr. Elisab. Borg, Osby. Föreningsmöten hållas i april och aug. månader.

LANDSKRONA: Understödsföreningen för lung-tbc-sjuka i Landskrona stad, Expedition Tränggatan 14, hålles öppen månd. 9:30—11 och torsd. 19—20.

LULEÅ: Luleå Konvalescentförening ("Konscento") Ordf. Bertil Backman, Bergnäset, Luleå. Tel. 35 19 (säkrast mellan 18—19). Sekr. Göte Landström, Södra Strandgatan 27/29, Luleå. Lokal A. B. F. Föreningsmöten hållas 11 jan., därefter varannan söndag.

LUND: Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Lunds stad. Ordf. Ingvar Stenquist, sekr. Axel Mårtensson, Exp. L:a Fiskareg. 4 (Tel. 49 90) Expeditionstid: 12—14. Föreningsmöten hållas första tisdagen i varje månad.

MALMBERGET: Malmbergets Konvalescentförening. Ordf. Harry Jansson, Tingvallsg. 27, Malmberget, sekr. Asta Wäppling, Engelska 45, Malmberget. Möten hållas t. v. andra fredagen i varje månad. Lokal: Folkets hus C-sal.

MALMÖ: Understödsföreningen för Lungtbc-sjuka i Malmö stad, Almbacksgatan 2 B, Malmö.

MEDELPAD: Medelpads Lungsjukas Konvalescentförening, Folkets Hus, exp. 3, Sundsvall. Ordf. Gottfr. Eriksson, sekr. Arthur Sandström, Exp. i Folkets Hus hålles öppen onsd. och lörd. 12—2. (Tel. 26 88).

NORRBOTTENS LÄN: Norrbottens Lungsjukas Centralförening. Ordf. Olle Bergström, Box 1, Kalix.

SANDVIKEN: Sandvikens Lungsjukas Konvalescentförening. Ordf. Karl Andersson, Smedsgatan 4, b. v., Sandviken.

SIGTUNA: Sigtunaortens Konvalescentförening. Ordf. Richard Pettersson, Löfstaholm, Knivsta.

Tuberkulosbekämpare

XV.

Docent C. E. Hedvall, överläkare vid Centralsanatoriet, Upsala.
(Teckning för Status av Ernst Akerbladh.)

STOCKHOLM: FLIS (Föreningen för lungsjuka i Stockholm), Kocksg. 15, Sthlm. Ordf. A. Fredin. Expeditionen Kocksgat. 15 hålles öppen torsdagar kl. 19—21, månd. och onsd. 13—15. Tel. 40 65 71. Postgiro 15 99 30. Månadsmöten hållas i H. S. B.-salen, Flemminggatan 41, andra fredagen i varje månad kl. 19.30 fr. o. m. augusti.

STOCKHOLMS NORRA FÖRORTER: "Sako" (Förening för sanatoriekonvalescenter i Sthlms norra förorter). Ordf. Bertil Forsström. Sekr. Geron Andersson. Tel. 28 36 21.

UPSALA LÄN: Upsala läns konvalescentförening. Ordf. Axel Zetterberg, Gammelvägen 9, Upsala. Sekr. Erik Jäll, Valsätra, Upsala.

ÖREBRO LÄN: Örebro Läns Patientförening.

För bleka barn —
för ande och kultur...

Det är för er vi slåss —
för er små bleka barn
som kommer efter oss
Det är ju för att ni ska ärva
en bättre arvedel
vi nu ska döda och fördärva
och slänga bort vår själ.

Det är för er vi slåss . . .
för er vi skjuter ner kamrater
och skövlar hem
med vetenskapligt gjorda
spränggranater —
för er vi få medalj
för tapperhet
när vi har visat
särskilt stor och lovvärd
djävulskhet.

Det är för er vi slåss . . .
vi sjunger ju i ledet
så käckt Lili Marleen
och drömmer om vår flicka
så ensam och allen . . .
för sen, för sen
är drömmen om en flicka —
för er, små bleka barn
vår mandom skall förmultna
bland vita, tysta ben.

Det är för er vi slåss —
för er vi blir
till sist som vilda djur
blott för att kunna skänka er
som kommer efter oss
ett arv av ande och kultur . . .

NILS THORÉN.

Folkskolebarnen i Stockholm calmettevaccineras.
Elever i sjunde och åttonde klasserna vid Stockholms folkskolor kommer i höst att bli calmettevaccinerade, om deras målsmän ger tillstånd härtill. Det är första gången en dylik åtgärd företas.

Det kan i detta sammanhang nämnas att vid folkskolorna i Göteborg calmettevaccination förekommit sedan flera år tillbaka. Under 1941 vaccinerades där inte mindre än 4,000 personer mot tuberkulos, och i år väntas man att siffran skall stiga till gott och väl 5,000 nyvaccinerade.

Berömda lungsjuka skalders och författare:

VII.

Oscar Levertin

Bland åttio- och nittioalets svenska skalders intar utan tvivel Oscar Levertin en av de främsta platserna. Han var dock inte enbart lyriker utan som bekant även en förnämlig novellist samt en synnerligen uppmärksam konst- och litteraturhistorisk författare.

Släkten Levertin härstammade ursprungligen från Holland, där man emellertid haft namnet Leeuwarden, och den svenska grenens grundläggare var David Levertin, död 1751. Bland mer bekanta bärare av namnet finner man bland annat Alfred Philip Levertin, läkare och docent vid Karolinska Institutet, dessutom även känd som en uppskattad personhistorisk forskare.

Oscar Ivar Levertin föddes i Stockholm den 17 juli 1862. Han var son till konst- och antikvitetshandlaren Vilhelm Philip Levertin och Sophie Albertina Davidson. Hemmet var högst litterärt och konstnärligt betonat och man kan därför antaga, att den unge Oscar redan tidigt beslöt sig för att välja diktarens bana.

Redan från unga år led Oscar Levertin av lungtuberkulos, vilken vid tjugusåldern tog sig så elakartade uttryck, att han för den skull fick resa till Rivieran för sin hälsas vårdande. Han var då nybakad student, men huruvida han redan då börjat skriva något nämnvärt är inte bekant men förefaller rätt troligt, då man i hans postumt utgivna "Sista dikter" även återfinner en hel del saker under titeln Ungdomsdikter.

Oscar Levertin ingick ett mycket tidigt äktenskap. Redan 1887 gifte han sig med Lisen Svanström, men den äktenskapliga lyckan blev av mycket kort varaktighet. Hans hustru dog nämligen två år senare, och sannolikt har denna personliga sorg satt sin prägel på skaldens produktion, där sorgen, döden och saknaden som bekant, i varje fall i "Legender och visor", har en bemärkt plats. Året innan hustruns död hade Oscar Levertin promoverats till fil. dr. och samtidigt blev han docent i konst- och litteraturhistoria i Upsala. Vid Stockholms högskola föreläste han i dessa ämnen från 1893 och slutligen utnämndes han till professor i litteraturhistoria. Denna professur var tillkommen genom donationer enbart för hans skull, något som visar hur högt man skattade hans kunskaper inom detta ämne.

Levertin tillbragte nu ett par år i Davos samt företog en rad utländska studieresor, men 1887 finner vi honom hemma, ty från detta år tillträder han befattningen som litteraturkritiker i Svenska Dagbladet, en syssla som han innehade ett tiotal år.

Sin debut gjorde han med en samling reseskisser och noveller med titeln "Från Rivieran", följt av berättelsesamlingen "Småmynt", och denne skald begynte sålunda sin bana som prosaist. Emellertid hade hans prosa trots sin delvis realistiska läggning ett starkt drag av lyrik, något som varslade om den blivande lyrikern. Hans nästa arbete bar titeln "Livets fiender" och var en knippe Stockholmsberättelser. De har ett nervöst drag över sig och behandlar en brytningstid.

Bland de diktare som Levertin skattade högst var Verner von Heidenstam, och han slog sig även samman med denne märkes-

man i svensk dikt då det gällde den då aktuella litterära renässansen. De båda skalderna skrev tillsammans den skämtsamma "Pepitas bröllop", en oppositionsskrift mot de så kallade "lill-naturalisterna". Året därpå utkom Levertins kanske mest uppmärksammade diktbok, nämligen "Legender och visor".

Här framträder han som en mycket originell lyriker och en romantiker av stora mått. Han rör sig ofta med medeltida motiv, vem har inte läst och blivit tjusad av "En gammal nyårsvisa", Staffan, Staffan stalleddräng . . . Men han har även hämtat stoff ur mytologien liksom från Österlandet. Några dikter från Stockholm samt en del motiv från skaldens utlandsresor kompletteras som bekant samlingen.

Hur tjusad blev man inte i sin tidiga ungdom av denna svärmodiga diktning. Hur andaktsfullt läste man inte dikterna om Kung Lif och drottning Död eller den blomstersirade legenden om Florenz och Blanzeflor.

I aftonrodnans gyllne slott
vid solnedgångens glöd,
där mötas för en timme blott
kung Lif och drottning Död.

Med rosor prydd är hans baret
och skärpet av viol,
hans skratt är sång, hans gång är lätt,
hans blick en stråle sol.

Men drottning Död bär mörkrets skrud,
med tunga veck av natt,
kring pannans marmorvita hud
hon sorgens slöja satt.

Och "Florez och Blanzeflor" med sina sköna utsirningar, påminnande om en målning av Julius Kronberg.

När aftonrodnan sin rosenkorg tömde
i den flyende dagens spår,
och maj i sitt vårliga töcken gömde
allt hagtornens blomstersnår,
om blommas och hvitblommas kärlek jag drömde,
om Florez och Blanzeflor.

(Forts. på sid. 15)

JOHANNES EDFELT:

HÖST I LAPPMARKEN

För första gången ser jag Lappland — ett Lappland utan turister och myggor, ty det är september, kvällarna är kyliga och nattfrostsen sätter redan in. Så nära polcirkeln har jag aldrig tidigare varit. Rekordet betecknade för mig tidigare Sollefteå, där jag, min sörslänning, en gång i tiden som studentbeväring bröt av ett anseeligt antal arméskidor i den kuperade terrängen.

Nu reser jag med bussen från Vilhelmina upp mot Malgomaj-sjön och Marsfjäll. Den präktiga Norrlands-landsvägen ligger långa sträckor snörrät framför oss. Barrblandskogen visar upp en färgprakt, som skulle komma Helmer Osslund att dra efter andan av förtjusning. Malgomaj-sjön tillhör de blåaste vatten jag sett, där den skymtar fram mellan de täta, småväxta björkarnas kulisser.

Efter några timmars färd se vi Marsfjällens skrovliga massiv resa sig norröver: själva Marsfjällets huva är täckt av snö. Vilken fantastisk färgprakt på slutningarna i det blekgyllne septemberljuset! Violet är förhärlskande, men i övrigt löper skalan från rostrött till brandgult.

Kultsjöns vågor klucka mot strandens rena linjer. Allt får så rena konturer häruppat fjällregionerna. Och luften är som kristall och en den renaste glädje att andas!

*

En dag går jag genom skogarna nedanför Middagskullen till Satssjön. Det är ingalunda en så lätt väg som jag föreställt mig. Plötsligt försvinner stigen eller delar sig i små nästan

omärkliga fåror. Och rätt som det är, går jag ute på en myrhals, där vattnet står svart mellan tuvorna. Efter tre timmars färd i vildmarkerna ser jag Satssjön mellan björkstammarna. Satsfjället tornar upp sig på vänster hand. Så småningom kommer jag över maderna fram till fiskarlappens kåtor; han är med sin kutiga gestalt, sin bruna hy och sina spelande ögon inte olik en gnom, där han med potatissäcken på ryggen och med lappens snabba skogslöpgång pilar iväg till den primitiva källaren, som byggts i en klippskreva.

När vi sitter i kåtan, vars mitt upptas av en skinande välputsad Huskvarna-spis, och dricker vårt kaffe, känner jag tystnaden och renheten i denna omgivning strömma emot mig som en läkedom. Den lilla fjällsjöns vågor slå glasklart mot stranden: det är det enda ljuset i denna septembertystnad. Vid denna strand lever denne lapp fullkomligt ensam: det är bara sällan någon förrirrar sig hit. Hustrun är död sedan några år tillbaka, barnen borta. Fisket i Satssjön ger honom hans bärning. Saknar han något, så är det väl tobak i önskvärd mängd. Han utvecklar i sitt tal en eremits filosofi. Så dimmiga begrepp som man skulle förmodat, har han inte om vad som nu sker i världen. Men hans utläggningar om världspolitiken är färgade av en resignation, som kanske är karaktéristisk för den folkspillra han tillhör. Det är ingenting annat än djungellagen han utvecklar för mig mellan blossen på sin pipa: den starkare skall härska över den svagare. Så får det alltid varit, och så kommer det att förbli. Det är ord

Berömda lungsjuka...

(Forts. fr. sid. 13)

Tre år senare kom en ny samling med titeln "Nya dikter". I denna finner man delvis nya tongångar, en mer optimistisk syn på tillvaron, en ljusare ton på skaldens instrument.

Man kan utan svårighet förstå den inre orsaken. Legender och visor var skrivna strax efter hustruns död. Det låg nära till hands för skalden att se tillvaron i mörkt, att i bitterljuva strofer besjunga förgängelsens skönhet och den barmhärtiga Mor Död. Men även den svåraste sorg är en känsla som måste vika inför livets och skapelsens makter. Levertin har i "Nya dikter" nått till en mer livsbejakande och ljus livssyn. Och han har i denna samling även sökt att förenkla sin form, som i "Legender och visor" var ordrik och österländsk praktfull, i sig själv många gånger besläktad med motivens många gånger oerhört utsirade miljöskildringar. 1901 utkom slutligen en samling med rätt och slätt titeln "Dikter", och denna är helt och hållet olik de föregående böckerna. Här har stämningarna fått vika för en symboliserande tankedik. Likaså har diktaren ytterligare försökt att sammantränga och förenkla formen.

Vid denna tid började Levertin alltmer intressera sig för vetenskapen, och i diktcykeln "Kung Salomo och Morolf", som utkom 1905, tar han helt och hållet avsked från diktens rike. Dock utkom efter skaldens död ännu en samling med titeln "Sista dikter" och vid genomläsningen av denna förstår man, att han trots sitt vetenskapliga arbete skrev en del lyrik. Med denna sista samling är Levertins hela lyriska produktion nämnd.

Men Oscar Levertin var även skicklig novellist, om han också i sin prosa inte kommer med samma personliga budskap som i sina dikter. Bland hans mer kända samlingar må nämnas "Roccoconoveller", motiven till dessa är hämtade från sjuttonhundratalet, samt "Magistrarna i Österås" och slutligen "Kalonymos", ett porträtt av en judisk idealist.

av en människa, som tyckes vara fatalistiskt undergiven myten om "den starkare".

*

En kväll vid Kilvamma, en vid och vacker sjö mellan Dorotea och Hoting, skall jag inte glömma. Vi ha varit ute och fiskat, fångsten har inte blivit stor, men eftermiddagen med solskenet över det lugna vattnet och åsarnas höstprakt har varit som ett smycke att nedlägga och bevara i minnets relik-skrin. I skymningen gå vi mot den närbelägna lilla järnvägsstationen. Väntsalen ligger i mörker, men ett svagt ljus silar ut ur biljettluckan. Vi ha mer än två timmars väntetid, innan rälsbussen skall föra oss till Dorotea. Stationsföreståndaren är en ståtlig karl i fyrtioårsåldern. Han bjuder oss in till sig, och vi slå oss ner i det rymliga köket, som upplyses av en karbidlampa. Vid köksbordet sitter sonen och löser sina räkneuppgifter. Han går i kommunala mellanskolan i Hoting. Katten spinner i ett hörn, och en schäfer tassar kring på golvet och nosar på främlingarna. Ingenting märkvärdigt sker. Vi samtalar med stationsföreståndaren om ditt och datt: om fiske och jakt, om fågellivet i trakten, om idel vardagliga ting. De stora skogarna stå runt kring detta hem, höstmörkret ruvar tungt därutån för fönstren. Pojken läser lugnt sina läxor, katten spinner, och timmarna gå. Men friden, tryggheten, själva trivseln i detta hem — hur skall man beskriva den? Den är av helt annat slag än ödemarksfriden hos lappen

Bland konsthistoriska arbeten finner man "Niclas Lavrensen d. y." liksom verk om respektive A. Roslin, G. Lundberg samt Jacques Callot. "Fars och farsörer i Frankrike" är titeln på en av hans litteraturhistoriska böcker. Likaså bör man nämna ett par gedigna arbeten om Gustaf III och teatern på den tiden samt "Diktare och drömmare" och "Svenska gestalter".

Endast i ett fall har tidigare en svensk skald förenat dikt och vetenskapligt kunnande som Levertin nämligen Atterbom. Båda dessa diktare hade "en genial intuition för individualiteterna", skriver en litteraturkännare. De förenade psykologisk och poetisk tolkning med en förfina stil.

Som essäist nådde Levertin kanske allra högst. Sjuttonhundratalet utgjorde därvid hans aldrig sinande inspirationskälla. Likaså blev han högt skattad som kritiker då han i sin kritiska gärning alltid förenade ridderlighet och lojalitet, två egenskaper som knappast kan skattas tillräckligt högt då det gäller dem, som tagit till sin uppgift att värdera de konstnärliga kvaliteterna hos andra diktare.

Natten till den 22 september 1906 avled Oscar Levertin helt hastigt. Han var då fyrtiofyra år och hade hunnit med ett livsverk mer betydande än de flestas.

Mot min tinning fläktar förgängelsens vind
så sval som en andning från skogens mosse.
Det berg av kuddar, som stöder min kind,
känns lågt som det örngott jag hade som gosse,
och tanke, som förr utan sargande töm,
får på barndomens blånande banor ila.
Mor Död mig skänker sin ljufvaste dröm
om söndag och skollof och sjusofvarhvila.

En diktares stämma var för alltid stum, men för den som älskar skönheten kommer Oscar Levertins verk alltid att tala till hjärtat, genom sin innerliga och sköna tolkning, av vårt allt för bråda och korta liv allt intill aftonväkten.

Emil Hagström.

vid Satssjön. Den sammanhänger med den demokratiska kultur, som är vårt dyrbaraste här i världen. Den är som ett hemligt fludium, ogripbart och svårfattligt. Den finns där fria män om också bara flyktigt träffas för att fritt byta några ord.

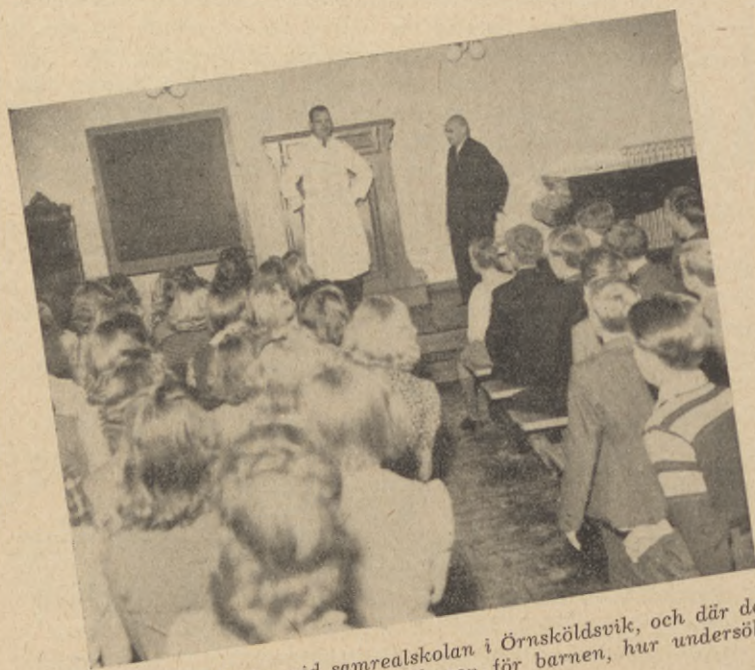
"Man är mans gamman": så formulerade förfäderna den känsla jag erfor dessa höstliga kvällstimmar på en liten järnvägsstation i Lappland. Ännu kan man alltså på en och annan fläck av världskartan känna det så: det är något att känna djup tacksamhet över.

Johannes Edfelt.

Gysinge och Delsbo sanatorier till Hudiksvall?

Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott har behandlat frågan om att till dess nytt länssanatorium kommit till stånd använda epidemisjukstugan i Hudiksvall som provisoriskt bygdesanatorium. Direktionen vid Hudiksvalls lasarett, som utrett frågan, har förklarat, att sjukstugan utan nämnvärd omändring provisoriskt kan användas för tuberkulosvård. Överläkaren vid Moheds sanatorium tillstyrker och föreslår samtidigt att sanatoriet skall anordnas som provisoriskt A-sanatorium i stället för B-sanatorium. Avsikten vore då, att nuvarande bygdesanatorierna i Delsbo och Gysinge skulle nedläggas och dessa B-sanatorier överföras till det planerade A-sanatoriet i Hudiksvall.

Med skärmbildsbussen bland barnen i Örnsköldsvik

1 Bussen håller vid samrealskolan i Örnsköldsvik, och där demonstrerar doktor Kristofferson för barnen, hur undersökningen skall gå till.

Ur bildtidningen "Se" återge vi här nedan ett bildreportage från första färden med Nationalföreningens skärmbildsbuss. Det är som bekant Örnsköldsvikstrakten, som vid första besöket, och bilderna äro tagna från undersökningarna av eleverna vid samrealskolan i Örnsköldsvik. Dessbättre har det visat sig att bland de hittills fotograferade fallen av färsk tub varit ganska få. Skärmbildsbussens chef, dr Carl-Erik Kristoffersson har meddelat Örnsköldsviks Alleh., att han ämnar föreslå Nationalföreningens att inte fotografera barn i skolåldern. Det är — säger dr Kristoffersson — betydligt bättre och billigare att undersökningarna göra vanliga tuberkulinundersökningar av barnen och sedan kunna vi fotografera de positiva fall. — sådana tuberkulinundersökningar skola ju barnen i alla fall ha. Det är f. ö. både besvärligt och tillräckligt att fotografera barn. Man måste instruera dem hur de skola stå och då man säger till dem att dra in på bröstet och hålla andan medan man fotograferar så kan det hända att de inte göra detta eller röra på sig. Och då måste man ta en ny plåt och det är genast tre kronor. Varje "tagning" kostar nämligen 1:50. Foto: P. Melander.

2 Den väldiga bussen väckte stor uppmärksamhet och skolbarnen skockades nyfikna kring "sjukhuset" för att uppträda i av interiören. När klockan ringde efter rasten gick man motvilligt till platsen för att det är inte alla dagar det vankas en sådan sensation. Intresset var på högsta.

3 Och här står grabbarna i kö för att röntgas. Syster Eva Hall delar ut korten, ty de ungdomliga patienterna måste noggrant registreras.

4 Varje patient får två likadana kort, av vilka det ena stämpas och lämnas till den "avkonterfejade". Det andra får "bussen" behålla och lägga till handlingarna.

5 För fotograferingen användes Chauffören och skolkamraterna. Bussen innehåller med 65 bilder i format 70x70 mm. Chauffören använder just kameran.

6 De glädlynta patienterna bävar inte för "farbror" doktorn, som gärna frågar dem om ditt och datt utanför "jacket".

Forts. nästa sida.

7 Fram med armbågarna, sänk axlarna, håll andan! Doktorn kommanderar, det surrar i apparaturen, och så är exponeringen klar.

Med skärmbildsbussen . . .

(Forts. fr. föreg. sida)

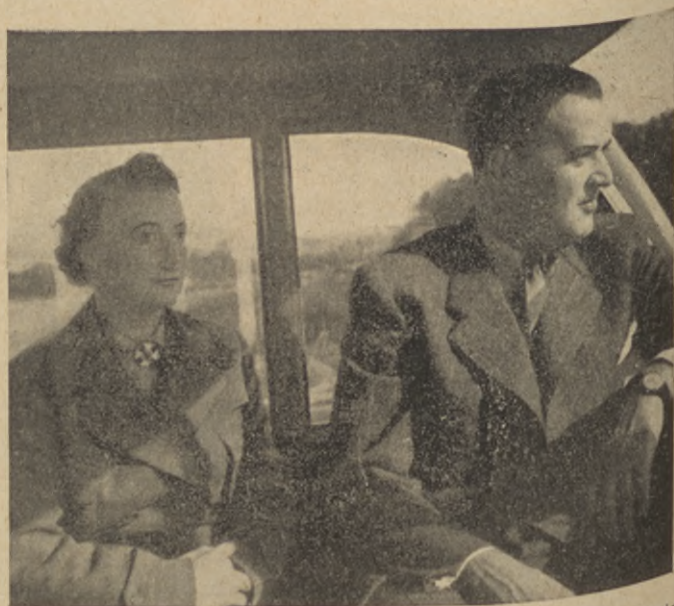
8 Så kommer ännu ett viktigt moment, framkallningen. Den detaljen kommer på syster Evas lott, och just nu flyttar hon den automatiska, motordrivna framkallningsapparaten från fixerbadet.

9 Skörden av "plåtar" på bussens jungfrutur är riklig. Filmerna torkas i bussen, som är försedd med värmeledning, och syster Eva sörjer sedan för att de rullas upp för att sedan i tur och ordning registreras.

10 Efter en natts torkning i buss-taket är filmen klar för granskning, och ovan mönstrar chefsläkaren "ombord" de färdiga plåtarna.

11 Så går färden vidare i 90,000-kronorsbussen, som bekostats av intäkterna av lyxblanketterna, som bekant Nationalföreningens affär.

LÄRAREN och barnvagnen

Av

Rudolf Värnlund

Det var en fredag i slutet av mars. Överläraren Johan Albin Magnér hade gjort sin vanliga eftermiddagspromenad utåt landsbygden och gick nu på hemväg över slättlandet. Snön hade smält fläckvis, här och var syntes den gula fjolårsstubben sticka upp som utslitna rotborstar, på andra ställen låg jorden naken och svart; och ett lätt, ulligt dis över hela landskapet gav dagen ett yterligare drag av melankoli. Magnér tänkte på söndagen. Hela det sista halvåret hade för honom utgjorts av tjugufem söndagar, skilda åt av en rad mörka tomrum. Han såg med otålig längtan fram emot varje kommande söndag, eller rättare mot de två korta timmar han skulle få tillbringa på orgelläktaren alldeles i närheten av fröken Hildegard. Dessa timmar voro hans livs samlingspunkter, i vilka alla hans tankar, alla hans känslor runno tillsammans mot ett enda mål: henne! De brukade stå så nära varandra att han kunde röra vid henne (om han bara vågade), han hörde blott hennes röst i den väldiga kören; och utan att vända på huvudet såg han hennes klara profil för sina ögon. Det var på minnet av dessa stunder som han levde hela de trista veckorna. Fast han aldrig växlat annat än de vanliga konventionella fraserna med henne visste han att hon visste att han älskade henne och att hon inte besvarade hans känslor. Men en gång, tänkte han, en gång skulle hon komma att uppskatta honom, hon skulle komma att värdera det heroiska arbete han nedlagt i folkupplysningens och nykterhetens tjänst, hans årslånga kamp att löja traktens okunniga och djuriskt levande människor till en värdigare nivå. Och då, kanske hennes känslor skulle vakna då. —

Han hade som vanligt gått så upptagen av sina tankar på fröken Hildegard att han plötsligt överraskades av att han fått sällskap på vägen. En man skjutande en gammalmodig, vinglig barnvagn hade kommit från någon biväg och gick nu bara ett par meter framför honom. Magnér lade med häftig skräck märke till att mannen var en av stadens värsta fyllbultar, Karl Eriksson-Alm, och att han var fullkomligt överlastad: han klev med trevande steg hit och dit, benen voro nära att slå kors och vickade barnvagnen som han sköt framför sig vippade och vickade på ett rentav fasansfullt sätt, färdig att vilken sekund som helst lämna sin ägare och på egen hand fortsätta färden ner i närmaste dike.

Magnér tog impulsivt ett jättesprång framåt och grep tag i vagnen.

— Men människa då, röt han indignerat darrande på rösten, hur i himlens namn kan ni — tänker ni inte det minsta på vad ni gör?

Mannen släppte överumplad sitt eget tag i vagnen och tumlade ett steg bakåt.

— Vad i allra glödhete?

Men han kom inte längre. Den koncentrerade uppmärksamhet varmed han förut lyckats hålla balansen hade splittrats, han vacklade några sekunder som en avsågad ek hit och dit och satte sig sedan pladask i issörjan på vägen. För ett ögonblick såg han själv, trots sin barkade rödbrusiga hy och de väldiga mustascherna, ut som ett litet snopet barn. Men så reste han sig fumligt, placerade ansträngt sina stora fötter fast på marken, sköt brutalt fram huvudet och hakan samt knöt hotfullt nävarna.

— Nu djädrar ska jag ge er för att överfalla fredligt folk på allmän väg, röt han hest och närmade sig ett steg.

Magnér retirerade skrämt, dragande barnvagnen med sig.

— Men begriper ni inte, utropade han avvärjande, det var ju för er egen skull, helt för er egen skull!

Den andre stannade verkligen i sitt redan påbörjade språng framåt, nävarna sänktes lite.

— För min skull, sludrade han häpet.

Läraren skyndade att använda den givna pausen.

— Ja, ja, hasplade han i ängslig brådska, tro mig, det var helt för er skull! Tänk bara om det hänt en olycka — om ni kört i diket! Vad skulle ni känt då? Och vad tror ni er hustru hade känt? Skulle hon inte förbannat er i hela ert liv? Alla era dagar hade blivit svarta infernon, utan ro, utan frid!

Eriksson-Alm åhörde med alltmer gapande mun och allt starkare rynkad panna denna straffpredikan. Han hade äntligen känt igen läraren och mumlade inåtvänt: "Den sabla Aposteln, den sabla Aposteln!" Men samtidigt syntes han grubbla på ett annat mera förbryllande, för hans hjärna alltför invecklat problem.

Under tiden fortsatte Magnér sin kamp, dels för vad han an-

såg vara sin plikt, dels för att avvärja den hotande stormen; hans röst fick en mera hjärtligt bevakande, vädjande klang:

— Ni är en människa i alla fall Eriksson-Alm, ni är svag, det är sant men en människa, annars skulle ni samvetslöst lämnat barnet efter er på vägen, annars skulle ni aldrig försökt att köra hem det när ni nu fallit för er svaghet! Och det är därför, förstår ni, som jag vill hjälpa er! Ni måste låta mig göra det, ni måste, hör ni!

Slutligen tycktes då ett ljus spridas i den berusades omtöcknade hjärna; ett leende, först osäkert och fånigt, sedan allt klokare och muntrare, trängde fram i hans grova drag, hållningen förlorade sin spända hotfullhet.

— Nå, kör till då! sade han.

Magner drog en suck av lättnad. Den seger han vunnit fyllde honom med stolthet och kom honom att känna sig riktigt varm om hjärtat. "Ditt lilla pyre", tänkte han i det han satte barnvagnen i rörelse.

De första minuterna av vägen gingo båda männen tysta, liksom gripna av högtidlighet efter den självövertvinnelse de ådagalagt. Magner tittade in under den uppfällda suffletten på bytet som skymtade i de lindrigt rena kläderna och tänkte med stark sorg på alla de fall då små barn lörolyckats på grund av föräldrars försumlighet och spritmissbruk. Bara ett par veckor tidigare hade en tvååring som lämnats ensam drucknat i älven. Och så var det den där ruskiga historien om mannen som satt och söp med sina kumpaner i köket medan hans lilla barn kröp upp i rumsfönstret och föll ner! Och så, —

Men plötsligt bröts tystnaden, mannen som lufsade bakom honom började skråla:

Men ändå sjunger jag
till lju—u—san da—a—ag!

Den hemska skrovliga rösten skar som en skärande dissonans in i hans högtidliga stämning; han vände sig om och skrek med ett för honom själv oväntat mod:

— För Guds skull, håll käften människa!

Eriksson-Alm såg för ett ögonblick farlig ut igen, men flinade därpå idiotiskt och kom upp i jämbredd med Magner.

— Jag är full, vad? frågade han jovialiskt.

— Ja, det är ni, svarade Magner hjältomodigt.

— Det är rätt, sjung ut bara!

Han raglade åt sidan, balanserade några steg farligt nära diket, men lyckades klara det och kom uppsluppet grinande tillbaka

— Det är rätt, säger jag, sjung ut bara — rena drag, det är min likör — rena drag, ja! Och det säger jag er, Apostel — ursäkta, hr överlärare! — att kommer nå'n tjomare hädanefter och säger att ni är en förbaskad idiot, så slår ja'n på käften så han somnar! Jag är full, det är jag, och det skäms jag inte för, men jag är i alla fulla fall inte fullare än jag kan se att ni är en riktig karl — ja, det ser jag! — och djädrar — i mig ska jag säga har ni en vän för hela bleka livet!

Han gjorde en storslagen gest med armarna, det såg ut som ville han ta ner molnen och trycka dem till sitt bröst — varpå han oregerligt raglade framåt och började skråla för full hals:

Och ändå sju—ng—er jag
till ljusan dag — —

De första av den lilla stadens hus skymtade bakom en lövdunge några hundra meter framåt. Och i samma ögonblick greps Magner av en ångest så stark att hans hjärta höll på att stanna. Han erinrade sig nämligen att fredagarna voro torgdagar och att Eriksson-Alm, denne den mest ökände av stadens invånare, bodde i det s. k. Snickarhuset vid själva torget. Där skulle vara

fullt av folk vid denna tid på dygnet. Han föreställde sig hur de skulle komma att ta sig ut vid ankomsten till torget; Eriksson-Alm före, vinglande, gestikulerande och orerande på en druckens självupptagna sätt, och därefter han, överläraren J. A. Magner, som en slav, skjutande den hiskligt fula barnvagnen! Vilken gräsligt löjlig syn! Kanske fröken Hildegard skulle vara på torget och handla — o Gud, det fattas bara det! — kanske han måste köra alldeles förbi henne och —

Djupt ur hans undermedvetna dök en fruktansvärd visshet upp, en visshet som han ända till denna dag segerrikt lyckats hålla ifrån sig: hon hade redan förut haft den tanken att han var lite löjlig! Han erinrade sig en dag när han stått utanför kyrkan och diskuterat nykterhetsfrågan med några sockenpampar just när hon passerade. Hon log då. Men det var ironi i hennes leende; i detta ögonblick som först förstod han det, och insikten därom skar som en kniv i hjärtat på honom. Plötsligt greps han av ett uppskakande tvivel: på sig själv, sin sak, allt som han byggt sitt liv på. Det var många, det visste han, som ansågo honom löjlig i hans kamp för människornas höjande, kanske alla gjorde det, kanske. —

Ja, var det, tänkte han med allt starkare ångest, när allt kom omkring ett ödesdigert misstag av honom att bekymra sig om andra människors existens? De ville helst leva i fred, supervina ner sig, gå under. Varför kunde han inte låta dem få det då? Vad var det för en olycksalig böjelse som tvingat honom att försöka ingripa i deras liv, att rädda dem mot deras egen vilja? Och bara bli utskrattad till tack! Åt skogen med alltsammans!

Han såg med skum, plötsligt fientlig blick ner på barnet som låg dolt under vagnens uppfällda sufflett. Under loppet av några sekunder upplevde han sitt livs största inre strid. Han såg i barnet därinne en representant för alla dem som han velat gott och som till tack bara hånat honom; han ville, han tänkte lämna både det och den druckne åt sitt öde ute på vägen! Men i samma ögonblick såg han mannen därframme halka, slå kors med benen och flaxa som en vansinnig med armarna under sin kamp att återfå balansen. Och då kunde han inte förverkliga sin egen vilja! Kallsvetten bröt fram i hans panna. Nej, det var omöjligt, det var i alla fall ett litet oskyldigt barn som skulle utlämnas åt denna berusade sälls tanklöshet — och hellre fick det gå som det ville! Han drog djupt efter andan och fortsatte; han gick med böjd rygg och tung gång, som mot ett dystert men oundvikligt öde.

Redan några minuter senare voro de inne på Storgatan. Torget, fullt av folk och bondkärror, skymtade framför dem. Nu stegrades Eriksson-Alms uppsluppenhet till orgiastisk yrs, han tågade vinglande, gestikulerande och skrålande stolt mot sitt mål, som om han anförde en hel segerrik här. "Om det åtminstone kom en polis och tog'en", tänkte Magner med både förtvivlan och fatalism. Men det kom ingen polis. Han var hjälplöst prisgiven åt sitt öde. Och så tågade de in på torget.

Magner såg ner i marken, på gatstenarna, vilka liksom gleda fram under vagnen. Men han kände att folk tittade efter den besynnerliga gruppen. Ett par barn började springande följa efter honom; och genast visste han att i morgon skulle alla ungarna i skolan tala om att överläraren blivit barnpiga åt fylbulen Eriksson-Alm. Men han fortsatte ändå, stoiskt, självuppgivet mot målet.

Just när de kommo fram till Snickarhuset såg han, i det han skyggt skelade åt sidan, fröken Hildegards häpna ansikte skymta mellan ett par torgvagnar. Då greps han av panik, släppte vagnen och ämnade fly. —

(Forts. på sid. 22)

JOSEF KJELLGREN:

Broder Jan

Jag lärde känna min kamrat. Han steg upp genom vardagen, kom närmare mej och växte in i mitt medvetande som en personlighet. Vi hade äntligen lyckats ordna med rum om nätterna. Stadigvarande rum. Vår kapitalstyrka hade inte växt, vi hade inte lyckats övertala någon hyresvärd om att erhålla kredit. Nej, vi hade helt enkelt annekterat en vinterliggare i Värstahamnen. Sådant går för sig sådant går bra, bara man har tur och ordnar ordentligt för sej. Vi hade länge haft sikte på skutan, och en mörk kväll beslöt vi oss för att gå ombord. Vi lämnade blöta spår efter oss när vi klev över järnpållare och frusna trossar på akterdäck fram till kajutan — kajutan, vars dörr vi ängsligt och försiktigt vred upp. I den grå dagern som silade in genom ventilernas runda oxögon rusade föremålen in i våra pupiller och tog fasta konturer: ett par väggfasta britsar, ett bord, väggbräder, som slöt sig i fyrkant om en relativ värme.

Och vi slog oss till ro, envar i sin koj. Vi satt där och kände de långa hungerdagarnas trötthet krypa genom kroppen. Och då fullkomligt i ide, det var endast mat vi inte helt hade lärt oss undvara: hungern blev vår städse närvarande kypare och livremmen vårt välförsedda middagsbord. Vi levde vårt liv genom stundens trista timmar i den halvmörka, kalla kajutan. Dagarna elöpade sig förbi, överkliga, skugglika. Och bakom några grå morgontimmar skulle väl den fullkomliga svälten sitta som en slug indian, sammanhukad på sina hälar och färdig att kasta sej över oss. Broder Jan, var han gubbe eller yngling? Vad in-
var endast arton år och hade bort, som jag nu inte gjorde, äga hans slutna kraft, hans uthållighet och vilja. När dunklet om-

gav oss inne i kajutan, låg jag efter dagsjakten inne i stan, på rygg på min brits, slö och likgiltig. Men kamraten gick uppe och sysslade med allehanda saker, trots att han led av gikt i sin högra höft. Från min plats kunde jag ibland snett bakifrån se hans ansikte i profil (kinden med hans sträva, veckogamla skäggstubb) och medan han berättade för mej om sitt växlingsrika liv på jordens skiftande mötesplatser, lyste hans högra öga mot mej i en underlig vinkel, sett som det var i en smutsig spegelfyrkant, vilken var fastgjord på skottet till vänster om mej med några rostiga nubb.

Hans liv. Det blev en källa till vidunderliga äventyr för min artonåriga fantasi. Genom hans likgiltiga ord och kalla referat av verkligheten skylades jordens exotiska platser med en romantisk slöja av bisarra upplevelser. Hans lilla satta kropp under den trasiga tigarrocken hade en gång i tiden varit med ute någonstans, hans breda, utplattade händer som nu sysslade i närheten av mej, hade smekt tingen ute i världen; som en rastlös vandrare hade han hjälpt sej fram med dem för dagen över jordklotet; en människa som älskat alla hemlighetsfulla platser på världskartans utkanter. Men här, i denna skuta, i denna vinter hade han hjälplöst måst stanna.

Broder Jan. Hans keps hängde smutsig och tummad ner över ena örat, ögonen lyste av energi under de buskiga ögonbrynen, men den yviga mustaschen slokade sorgset som en räsvans över hans svultna mun.

Under långa, vita vinterveckor nådde oss i de mörka kvällarna ljudet av stans brusande jakt efter nöjen i mjuka, knappt förnimbara dynningar. Vi låg i dunklet på våra britsar och lyss-

nade, broder Jan och jag. För varje dag som gick, drog sej våra krafter hänsynsfullt tillbaka från våra kroppar, och först nu märkte jag vem som var gammal och vem som var ung av oss två. Kölden tog kamraten i hans giktisjuka höft och slungade honom baklänges i hans koj. Och där blev han hjälplöst lig-gande. Nu var det jag som ensam fick ge mej ut med min fram-sträckta hand och med min eländiga knippa av kängsnören. Skulle jag lyckas? När jag vid middagstiden gav mej iväg inåt stan, hade jag ändå vissa förhoppningar. Vad skulle utbytet bli, en krona eller två, några smörgåsar i fickan till kamraten, en avlagd rock eller ett par skor? När jag kryssade mej tillbaks vid mörkrets inbrott mellan grushögar, plankstaplar, kolupplag och utslingrade järnvägsrälsar, haltade det lamslagna hoppet på kryckor bakom min sorgligt tomhända skepnad. Ja, jag kunde komma tomhändert tillbaka. Bakom mej låg staden i sitt vita ljus och framför mej väntade natten och broder Jan i sin hjälplöshet.

Jag bistod kamraten med det nödvändigaste, jag blev mer än mat och sköterska för honom, min bästa vän, min fattiga vän. Och där han låg hjälplös som ett barn log han ett tacksamt och mångtydigt leende mot mej under sin slokade mustasch (en mustasch, som han aldrig mer lustigt och fryntligt strök med aviga hand). Han låg orörlig på rygg, broder Jan, och såg upp i kajuttaket med sin blida blick. Jag gick uppe och stökade, än med det ena, än med det andra. Genom ventilens tjocka fönsterglas skymtade jag ett cirkelrunt avsnitt av hamnen: en av-tacklad, rånad skuta, vars master stack upp mot himlen som fientliga bajonetter, en lyftkran med gripskopan hängande i grova kättinglängor stod lutad över ett par tomma pramar som en grubblande jätte av järn. Och jag såg mer genom ventilen: ett stycke snöbetäckt is mellan hamnarna, en flik av him-lens järnsvarta plåt.

Svälten följde oss som en hängiven vän, dagarna försvann och veckorna flöt hän mot vår. Och till min och sin egen för-våning blev kamraten sämre, där han låg i sin koj. Han föll ihop och sjönk in i sej själv, hans ansikte blev gammalt och sjukt, munnens och pannans fårör markerades av djupa, svarta skuggor. Jag sysslade hjälplöst bredvid hans koj utan att äga det nödvändigaste. Vad skulle jag göra. Jag var ensam och hun-gern hade gripit om mina lemmar med järnåvar, jag var ung men utan makt i mina händer som dock varit vana att hjälpa mej fram. Vid sidan av mej låg kamraten sjuk i sin koj och jag kunde inte bistå honom. Hans heta andedräkt nådde mej som eld, när jag lutade mej ner över honom, och rosslingar, som tilltog alltmera i hans bröst, rände som spjut genom min egen kropp.

Jag stod maktlös och dagarna skred förbi likt en lång procession av nunnor, vilka ruskade vist på sina huvun, när de passerade de två männen, som låg med nerskjunkna kroppar i en halvmörk kajuta. Men ingen av dessa stannade i ett barm-härtigt ögonblick vid kamratens koj för att lägga sin svala hand på hans feberheta panna.

Vad skulle jag göra? Jag var ung och måste lämna kamraten, där han låg på sin brits och kämpade mot något i sin kropp, jag måste trycka handen på honom och gå. Våren hade plötsligt smugit sej in över staden med varm luft och mjuka dagar. Jag gick. Tunga hus marscherade upp i slutna led bakom mej, lyk-torna brann i det varma mörkret med sina vita kalkar böjda neråt.

Ja, i går kväll måste jag lämna broder Jan i hans svåra stund. I dag på morgonen satt jag på ett kafé i Gamla stan och läste i en tidning om hur polisen i Värtahamnen funnit en svulten

Läraren och barnvagnen (Forts. fr. sid. 20.)

Men i samma ögonblick högg Eriksson-Alm tag i honom med sin väldiga näve.

— Nej, tusan heller herr överlärare, skrånade han så hela torget hörde honom, har ni hjälpt mig ända hit, så ska ni min själ också ha en rejäl sup för besväret!

Så lät han den andra näven dyka in i mörkret under suff-letten och halade därur fram två stycken fulla literbuteljer.

— Här finns det, som ni ser! Kom med bara, kom med bara. Magnér stirrade med tom blick på buteljerna, på vagnen och den drucknes flinande ansikte; han blev kall över hela kroppen och kände det med ens som om något gick sönder inom honom. Därpå gjorde han sig med ett häftigt ryck fri och gick; han försökte gå lugnt vardagligt, men benen darrade under honom, ett skratt någonstans ifrån högg som ett piskrapp i hans rygg, och allrahälsat ville han springa, springa som en galning, borat gatan.

Och då ropade ändå någon bakom honom.

— Herr Magnér!

Han skälvde till vid ljudet av denna välbekanta röst och stannade ångestfullt.

Fröken Hildegard kom upp vid hans sida; hennes ögon voro svagt beslöjade, och i hela ansiktet fanns ett uttryck som plöts-ligt kom hans hjärta att spritta till: det var ömhet det var en djup förståelse i det. —

— Herr Magnér, sade hon vekt och stammade, jag — jag ville bara säga er att — att jag förstår vad ni trodde det var i vagnen — och att jag tycker det var vackert av er att hjälpa honom! Och jag. —

Hon höjde rösten och ropade nästan:

— Och jag trodde aldrig att ni hade så mycket mod! Förlåt mig!

Så log hon snabbt — ett leende som Magnér fann fullt av underbara löften — vände sig sedan om och sprang. Han fortsatte åt sitt håll, benen darrade alltjämt under honom, men nu tänkte han åter och med större förhoppningar än någonsin på söndagen.

och döende luffare. Några korta, kalla rader om ett människo-öde, om en handling av en okänd, som tänkts över många, många sömlösa nätter. Å, det var jag som hade ringt distrikt-polisen, det var den enda och sista tjänst jag kunde göra min kamrat. Jag ringde och gick ifrån honom, ty själv ville jag ej vara närvarande vid mötet mellan broder Jan och polisen, där-till skattade jag min frihet för mycket. Jag har gått runt hela det sista dygnet på de hårda, stenbundna gatorna, och i går upplevde jag vårens första, långa kväll, en kväll, som aldrig ville dö ut och förtona i natt. Nu i morse satt jag inne vid ett rankigt kafébord, som en av de morgontidigaste gästerna. Söm-nen silade genom mina pupiller och huvudet ville oupphörligt falla ner på de över bordsskivan korslagda armarna. Jag för-stod, att jag såg blek och utsvulten ut, när serveringsflickan log ljusst och deltagande mot mej. Men efter denna vinter, ef-ter denna långa, svåra tid var jag i alla fall ännu ung och be-redd att bryta upp och möta en ny vår, en vår som broder Jan, med vilken jag svultit tillsammans så troget en vinter och nött mina armar i takt med vid Hofors järnvägsbygge.

Jag gick ut på de morgontidiga gatorna, beledsagad av ung-domens osvikliga hopp. Solens koppar och guld rann över stans ojämna massiv av tak och molnen vid östers horisont vältrade sig i sitt blod.

Ödeslotten

Av THOMAS.

På en storstads huvudgator se alla människor ut att ha bråttom. De kila av och an som myror och var och en bär sitt strå till stacken. Var och en är upptagen av sina egna bestyr. Somliga lyckas i sina förehavanden, somliga misslyckas. Somliga äro glada och somliga bedrövade.

Om man vore en Gulliver, som kunde gå omkring bland stadens byggklotsar och lyfta taken av dem och titta in i byggcellerna — vad allt skulle man inte då få se! Eller om man kunde lyfta på människans hjärnkalott, aldeles som man lyfter på en hatt, och titta på hennes tankar!

En dag, vilken vanlig dag som helst, går en jätte fram med väldiga kliv och trampar hårt på myrvägen. De små myrorna krossas, sprattla till ett tag, släpper ifrån sig strået, som skulle till stacken, och dö.

Det är ingenting att göra åt den saken. Det hjälper inte, att vi för att värja oss bita i jättens stövelsula. Den är av alltför slitstarkt material.

Härom dagen såg jag en krigsbild, som gjorde ett beklämmande intryck på mig. I en ruinstad stodo några tyska soldater och andades ut i skydd av en halvt raserad mur. De stodo och väntade på anfallorder. Det var intressant att se ansiktsuttrycken hos männen. I de magra, skäggiga ansiktena lyste ögonen som fosforerande. Det fanns ännu trängande, flämtande liv i de utmärklade gestalterna. Det var som om de ögonen sågo inre syner. Vad hoppades männen på, där de stodo omgivna av blod och smuts och visste, att döden lurade på dem utanför murens skydd?

Männen skulle snart gå till anfall för att döda. Eller för att dö!

Soldaterna ha vant sig vid döden, heter det i ett frontbrev. Döden är deras dagliga umgänge.

Visst bör man vänja sig vid döden och veta att den är det oundgängliga slutet på livet. Men man bör också älska livet så högt, att man inte går ut för att döda.

Det är onatur att döda andra människor. Döden sköter naturen om själv. Den kan ibland vara meningslös, till exempel då den skördar en ung, frisk och stark människa och låter en gammal hjälplös. Men den kan också komma som en välsignad befriare från lidandet. Vi kunna inte göra någonting till eller ifrån.

Jo, det kunna vi! Vi kunna gå ut och meningslöst döda våra medmänniskor. Soldaterna göra det. Men det straffar sig! Se på de utmärklade soldaternas brinnande ögon! Vilken inre helveteseld återspegla de inte!

*

Våren blev sommar och sommar blev höst och kölden tog ett förlamande struptag på växtligheten och lade den i vinterns grav. Det är en fullt naturlig process som försiggår inför våra ögon. Därför att den är naturlig, är den så vacker, att vi kunna glädjas över den. Vi fröjdas, när vi se de första späda knoppar i vår tid, och vi njuta av sommarens mogna skönhet. Hösten med sina hektiska färger ger oss skönhetssyner, som göra oss starka och livsmodiga, och vinterns vita ro skänker oss djup hugsvalelse. Vi tänka inte på, att vintern strypt grönskan till döds. Däremot tänka vi med glädje på, att under vinterns vita bårtäcke sover liv, som skall vakna och spira i vårsolen strålar.

*

På storstadens myrvägar myllrar det av liv. Det är liv, som uteslutande är inriktat på att skapa nyttigheter, nya befruktande tankar och nytt liv. Docenten i filosofi går vid sidan om verktygsarbetaren och ackusörskan. Ingen vet någonting om den andre, men instinktivt känner man, att den strävande brodern vid sidan om en, menar att göra nytta med det strå som han släpar till den stack som kallas samhället. Om de blir till nytta eller om brodern på vägen hinner fram till stacken med sitt strå innan döden kommer, vet man inte.

Kanske jätten kliver ner med sina grovbottnade stövlar på vår myrväg och krossar oss. Men i samma ögonblick spira nya liv i stackens födelseceller. Ljusa, goda kvinnor bära nya liv inom sig och starka erfarna män bära på nya, livsbetjänande tankar.

Födelse — död — födelse är utvecklingen. Eller för att tala med skalden:

”Nyckfullt faller ödeslotten,
glädje, sorg, förtvivlan hopp.
Dopkalas på nedre botten,
gravöl fyra trappor opp.”

*

Brandrök ligger över världens slagfält just nu. Döden kliver omkring med väldiga steg. Men i ett sönderbombat hus någonsans i ett fattigkvarter lägger en ung kvinna ett nyfött barn till sitt bröst. Våren kommer efter vintern!

PATIENTERNAS SPALT

Lötrapsodi.

I åtta dagar hade väderguden låtit solen skina över vår bygd, och vi gladdes åt det goda skördevädret. Samtidigt hoppades vi att dessa vackra förhöstdagar skulle hålla i sig till dess vi hunnit ha prisutdelning för sommarens turneringar.

Den stora dagen kom, och morgonen lovade vackert väder, men frampå förmiddagen försämrades vädret timme för timme, och när Södermanlands regementes musikkår tågade upp till sanatoriet kom de första regndropparna. Och det blev inte bättre, då överläkaren, dr Carl Löwenhjem, välkomsthälsade, men musikkåren lät sig inte förskräckas utan spelade några stycken före kaffedrickningen. Deras toner kunde dock inte beveka fader Pluvius. Regnet tilltog. Det ståtliga prisbordet övertäcktes, och kaffeborden flyttades in på en ligghall. För vilken gång i ordningen vi saknade en samlingslokal är gott att inte veta.

Efter kaffedrickningen tog prisutdelningen sin början med tal för pristagarna av köpman Sigvard Andersson, och de sedvanliga blomsterkvastarna överlämnades till doktorinnan Löwenhjem och musikdirektör P. Berg, varefter doktorinnan överräckte priserna. De främsta platserna, i golfturneringen, herrar och damer, belades av: 1) Rune Åström, 2) Lars Hultman, 3) Gunnar Lundkvist, 4) Kerstin Andersson. Krocket single, herrar och damer: 1) David Ohlsson, 2) Sture Ålund, 3) Gurli Sander, 4) Lennart Andersson. Krocket dubbel, herrar och damer: 1) Sture Ålund och Lars Erik Nilsson, 2) Arthur Ljungman och David Ohlsson, 3) Gösta Westerholm och Kerstin Andersson. Efter vederbörliga fanfarer och applåder förflyttade vi oss till I avdelningens korridor, där Sörmlänningarna fortsatte konserten. Allting går heter det, och vi lyckades genomföra prisutdelning trots oturen med vädret. Vi önska nästa års nöjeskommitté bättre tur med vädret.

Lutsångaren Lars Andersson från Eskilstuna gästade oss en söndageftermiddag och föredrog en mycket förtämlig samling visor. Det är glädjande att visan är på väg att återta sin forna framskjutna ställning, och vi är tacksamma för hr Anderssons löfte att snart återkomma.

Den nyvalda nöjeskommittén gladdes oss en söndagskväll med ett program byggt helt på lokala förmågor. Kommitténs ordförande var särskilt belåten med att alla som ombads att medverka gjorde detta med stor villighet, och han hoppas att denna goda vilja finns, då han kommer och ber om hjälp till nästa program. Den inledande frågesporttävlingen var mycket lyckad och vid den efterföljande auktionen på diverse saker ur affärens varulager nådde stämningen höjdpunkten.

Studieverksamheten har tagit fart på nytt efter sommarpausen. Vi startade med cirklar i föreningskunskap och matematik och hoppas att det ska finnas intresse för ytterligare ett par stycken. I samband med Strängnäs föreläsningsförening har vi ordnat med regelbundna föreläsningar både för hösten och våren. Inledare blir redaktör Brodin, som kommer att tala om Selma Lagerlöf. Vidare kommer biskop G. Aulén att föreläsa om "Biskop Tomas frihetssång och vår tid".

Så har vi vår biografanläggning med föreställningar två gånger i månaden, och vi hoppas få både nytta och glädje av dessa verksamhetsgrenar under den gråa, trista hösten.

T.

Brev från Solliden.

Den 15 september anordnade Sollidens patienter den numera traditionsvordna surströmmingshippan. Trots att dagarna förut höststormarna rutit om knutarna, var vädret vackert, och kvällen var ljum som en sommarkväll. När dörrarna till matsalen slogos upp, stormade alla in, och surströmmingsluften verkade inte avskräckande utan manade snarare tvärtom till rekordätning (rekordet 12 st. enligt vad undertecknad inhämtat). Borden voro vackert dukade, och stämningen vid dessa förhöjdes ytterligare vid sjungandet av en av syster Sif Karlgren diktad bordsvisa. Efteråt serverades kaffe och kakor.

Sedan skulle kvällens stora clou komma, och det var en mycket förväntansfull publik, som bänkade sig i samlingsalen för att se och höra den cabarét, som några av Sollidens patienter under ledning av Elving Oskarsson och under mycken hemlighetsfullhet bakom lykta dörrar övat ihop.

Som conferencier fungerade hr Oskarsson, och våra förhoppningar kommo sannerligen ej på skam, när för oss uppvisades, allt vad till en förtämlig revy hörer: Sketcher, sång och musik förekommo i behaglig omväxling. Den enda importerade "varan" var en flicka, som spelade dragspel och för övrigt skötte sig med den äran. När nidvisorerna (om läkare, sjuksköterskor och patienter) avsjöngos, tänkte man väl som så: "Den, som inte vill vara inne, får gå ut" (alla stannade dock inne). Visorna framfördes med snärt och kläm, och jag tror inte, att de i all välmening utdelade pikarna sårade någon då alla hade hejdlöst roligt och efteråt förklarade sig nöjda med kvällen. Så ha vi åter passerat en milstolpe i sanatorielivet: "Surströmmingshippan 1942", som även blev ett ljus minne, som skall läggas till de övriga och aldrig förglömmas.

UWE.

Nässjöbarnen vaccineras mot tbc.

Skolläkaren i Nässjö, doktor Nils Frykman, har förklarat krig mot ungdomstuberkulosen, och går allt efter hans önsknings, så kommer vartenda tuberkulinnegativt skolbarn i Nässjö att vaccineras mot tuberkulos. Dr Frykman har sänt en cirkulärskrivelse till barnens föräldrar, där han lämnat en kort redogörelse för saken, och vid en särskild mottagning har sedan intresserade föräldrar kunnat inhämta ytterligare upplysningar.

Även i Sandviken planerar man en liknande aktion. Skolläkaren dr A. Backman i Sandviken har tagit upp frågan och i samråd med dispensärläkaren dr A. Hedly fört på tal att till hösten tillfråga föräldrar till barn i avgångsklassen, om sådan vaccination finge ske med de barn, som vid tuberkulinproven visat negativ reaktion. Det blir naturligtvis fullt frivilligt.

Hos Naturdoktoru

I en fallfärdig stuga vid stenbunden teg,
där sitter en krutgubbe, gammal och seg;
han är skarp uti blicken och barsk i sitt tal —
det hänger väl i sen han tjänte korpral.
Men nu lever han flott på sin löpande käft
och naturdoktors titel — ett utmärkt geschäft
som bland godtroget folk inför läkareval,
giver lön för hans möda i mångsiffrikt tal.
Om man tillhör den menlösa, skrockfulla sort
som är dålig i vett och om huvudet kort —
om de inre organen sen äro ur lag
så man känner sig nere och krasslig och svag —
ja, då bör man gesvint till naturdoktoru gå
där man bot för var krämpa i kroppen kan få.

— Va falerar hos er? — säger kvackaren strax —
ni verkar som vore ni knådad av vax —
ä dä rim ä fason att var eviga da
gå kring som ett mjäk ä på krämporna dra —
ska man trilskas mä sjukdom ä spjärna imot
dä man vet att för allting finns läkdom ä bot —?
Förra vickan jag hade en uschel paschent,
men den gav jag en dos av mitt medikament
så på tri, fyra dar vart han rent av förbytt
ä blev kärnfrisk ä pigg som en unge, på nytt —
ä en gumma mä ros, ä en jänta mä fluss
gav jag hälsan tillbaks i en rivande sjuss.
Varsågo — om ni lugnt här på stoln slår er ner,
ska vi se va dä ä som regerar i er.

Se mä j noga i syna, så stint som ni kan!
Sä där ja — ä blinka ett tag, lite grann,
ä så titta i taket ä välv eran blick —
dä an'te mä j strax — si så rätt jag dä fick!
Ge mä j si — dä ju alldeles rysligt fatalt
va er galla ä uschel, ä hjärtat ä skralt —
eran blinntarm ä skapli, men levern ä klen
ä så tycks ni ha anlag för spatt i ett ben.
Ä bevara oss väl, va er mage ä svår,
efter va jag kan fatta, så vitt jag förstår.
Men si nu ska jag mixtra ihop lite krafs
så ni, jädrar antura, blir kry i ett nafs —
dä vill säja: om bara ni lovar ä svär
att ni följer di ordanisjoner jag lär.

Först maschas, ä så salva att smörja er mä,
ä tri, fyra skällheta grötar på dä —
sen en knivsudd min egen naturmedusin,
Korantum, dä kallas på äkta latin —
ä en gnutta kanel i en blyvattenskvätt
ä så våtvarma omslag som sluter till tätt.
Sedan måste ni dricka ett glas ur en bäck
som ä omtyckt som tillhåll för sjöra ä näck,
men den bäcken ska rinna från öster till väst,
för si då verkar vattkuren allra som bäst —
eller dra nära strån ur en rävhanes rump
ä beblanda dom noga i soltorkad sump,
ä ta in'tet tillsammans mä urlakad dy,
nägon kväll, på en torsdag, dä månen ä ny.

Om ni nu, evad allt ont som er dålighet rör,
hos sjukhusdoktorerna först hört er för,
vill jag inte på villkor befatta mä j mä
di krämpor ni har, huru svåra di ä.
För se vi, som ä självlärda, håller så smått
på den gåva att bota, från födseln vi fått —
ä just därför, förstår ni, så ä man ju mån
att den inte blir utsatt för läkares hän.
Va betalningen rör, för den nytta vi gör,
ä den inget att oja ä gruva sej för —
ni får ge mä j precis, ackurat va ni vill.
Alla läkares elaka svammel ä dill
att naturdoktoru tager betalt så dä känns,
dä ä avund, på grund utav svår konkurrens.

Ja, så där går det till vid en ordination
på kvacksalvarns dagliga konsultation —
och så skall det förbliva i år efter år,
så länge som mänskliga enfalden rår.
Och naturdoktoru går där och mixtrar sin gröt,
lägger våtvarma omslag och örter i blöt,
och han joxar sin smörja för älta och skorr
med en röra av stallvatten, lera och torv.
Ifrån arla till serla han stöper och gnor
emot trolldom och otyg, och Hin och hans mor,
och mång hundrade inbillningskrämpor och fel
hos de mänskor som äro hans livs klientel.
Och de tro vad han säger, och gör vad han vill,
så länge som dumhet i världen finns till.

MARTIN NILSSON.

G... och ANNAT

Den glade gossen härövan pryder omslaget till Status förnämliga julnummer, som nu är under tryckning. Vi redogjorde i föregående nummer för en del av den värdefulla julläsning, som köparen (och naturligtvis även prenumeranten) av tidskriften får till livs för det facila priset av kr. 1:50. Observera inte 1:59 eller 1:78 eller 3:76 eller något annat ojämnt pris, som en del andra jultidningar kostar tack vare omsättningsskatten!

För Status julnummer betalas ingen omsättningsskatt men trots detta brukar det ha mycket god omsättning.

*

Omsättning

Omsättningen på fisk lär här i huvudstaden vara mycket livlig, men trots detta var det nu ca tre veckor sedan vi skådade ett dylikt djur. D. v. s. vi ha sett inköpt fisk i matvaruaffärernas fönster och åtskilliga fiskenamn på restauranternas matsedlar men sällan en fiskstjärt i fiskaffären. Vad nu detta kan komma sig. Somliga påstår att det beror på krigskonjunkturskatten, vilken gör att fisket går med förlust men detta kan ju knappast förklara förekomsten av fisk på stadens guldkrogar. Fiskar källarmästarna själva? Och matvaruhandlarna? Eller är

den fisk, som försäljes till dylika näringsställen undantagen från den där krigskonjunkturskatten? Problemen äro många och svårlösta.

*

Då vi inte få köpa någon fisk och det kött, som erhålles på ransoneringskortet är synnerligen magert, åtminstone till kvantiteten frågar vi: vad skall vi egentligen äta? Jo, svaras det, nu ska vi äta jästkött. Det är alltså fråga om jästkött med j och inte om någon kristidsbetonad kannibalism hos källarmästarna. Jästkött erhålles alltså ur jäst och denna jäst erhålles genom jäsning av cellulosa. Genom jäsning av cellulosa erhålles som bekant även flytande föda, vilken då kallas bordsbrännvin. Vi ha alltså kommit därhän, att skogens stolta gran består oss icke endast med kläder (cellull) utan även med mat och dryck. Av en kubikmeter massaved erhålles t. ex. en biffstek med tillhörande snaps och det blir ändå över till den väst, i vilken dessa läckheter försvinna. Och mjölken, som vi dricker (dock inte till snapsen) har producerats av en ko, som utfordrats med cellulosa. Vi ha alltså alla skäl i världen att med tacksamhet lyssna till den grannens susning, vid vars rot vårt bo är fäst.

*

Kulturen går alltså framåt trots allt. Om någon invänder att man inte precis får den uppfattningen om man läser tidningarnas krigstelegram eller avlyssnar morgon — middags — eller kvällsnyheterna i radio beror det bara på att han eller hon ägnat sig åt för kraftig celluloadiet. Så att sägsåpanen (vilka vi f. ö. gjorde bekantskap med redan i förra kristidens bakelser medan nutidens bestå av fisklim och hudavskrap, slut på parentesen) stigit honom eller henne åt huvudet. Eller är det kanske tvärtom, att det är världens store, som fått fel i ämnesomsättningen av celluloadieten så att deras hjärtan och hjärnor förvandlats till trä? Kanske slutar det med att vi alla förvandlas till robotar av trä, som mekaniskt gör armar uppåt sträck och knäna böj, när man rycker i snöret.

Kanske är celluloadieten farligare än man tror!

Yvan.

Skottenytt.

En ung slumsyster gick ut i den skotska byn för att samla in pengar till en basar. Hon mötte den gamle byprästen och sade:

— Skänk en krona till Herren!

Prästen smålog välvilligt.

— Hur gammal är du min flicka? frågade han.

— Nitton, svarade flickan.

— Ser man på, och jag är nittio, sade prästen tankfullt. Så jag tror visst det går fortare, om jag ger Honom den själv.

Ur Söndagsnisse-Strix.

— Kan du säga mej varför det är så svårt att sätta ihop ett lärbensbrott?

— Nä, det kan jag inte.

— Det beror på att man måste spika på en höft.

— — —

— Han dricker för att kunna glömma henne, men det gör det bara värre. Nu ser han henne dubbelt.

— — —

— Har ni hittat gossen som försvann i skogen i går?

— Ja, honom hittade vi i morse. Nu söker vi efter en som var med och letade efter den försvunne.

Logiskt.

Jonsson och Karlsson sutto på en restaurang. Servitrisen kom in med deras varmrätt, en stor och en liten fisk. Jonsson tog först och tog den stora fisken.

— Du är ingen fin karl, sade Karlsson.

— Hur så? frågade Jonsson.

— Jo du passade på att ta den stora fisken, bara för att du blev bjuden först.

— Hur skulle du ha gjort då?

— Jag skulle ha tagit den lilla.

— Ja, men den fick du ju.

— Jag såg din fru i går. Hon tycks ha smalnat lite å sistone.

— Ja. Nu kan hon stänga dörren bakom sig när hon står i en telefonkiosk.

— Hör nu, vem är det egentligen som breder mina frukostsmörgåsar?

— Jag själv, förstås, sade inackorderingsvärdinnan.

— Då undrar jag bara, vem som skrapar av smöret igen . . .

— Ni satt ju mitt emot den vackra fru Blom vid middagen — vad hade hon på sig?

— Ett briljantbands!

— Ja, men annars då?

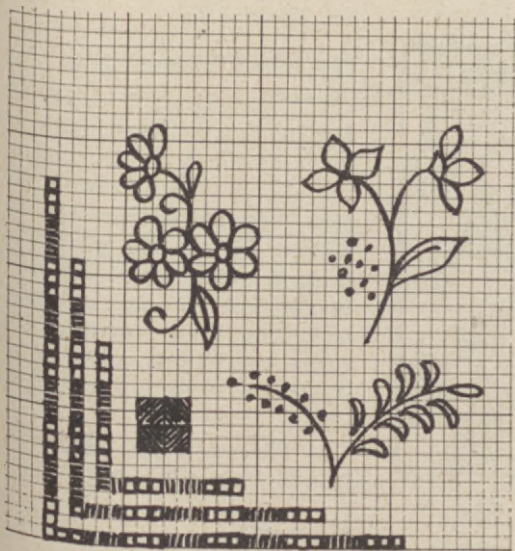
— Det vet jag inte, jag tittade inte under bordet.

Hemslöjd OCH handarbete

Julklappar.

Nu ha vi en längre tid sysslat så mycket med nyttiga saker och ändrat om så mycket av gammalt att vi kunna sysselsätta oss med något som är roligare. Nyttiga saker bör det ju bli samtidigt och det kan ju vara roligt att ge bort något piffigt t. ex. i julklapp.

Den lilla fyrkantiga duken är sydd på gult sildukslinne — kungfrött — i matt blått, brunt och vitt linne eller molinebarn. Ofärgat eller oblekt dylikt linne går ju också bra. Sömbåttet är myrgång, som jag visst förut beskrivit och kaststyg. Av skissen framgår tydligare hur raderna äro placerade. Den yttersta raden t. ex. i vitt, sys runtom — 3 rutor myrgång, 6

Patienternas Förening

Telefon:
23 40 10

Postgiro:
3721

Alla handarbetsgarner erhållas fördelaktigt från Otto Elmgrens A.-B. Särskilda fördelar äro: firmans enorma sortering av alla slags garner samt lägsta möjliga priser.

Otto Elmgrens AB.

L:a Nygatan 19

STOCKHOLM

kaststyg, 3 rutor myrgång, 6 kaststyg o. s. v. — och de andra raderna i respektive blått och brunt endast i hörnen. Stjärnan sys med blått liksom i fyra blad, som mötas på mitten. Naturligtvis kan man också göra en löpare på detta sätt.

Brickduken är sydd på vitt halvlinne och kantad med en smal blå snedremsa. Över hela duken är sedan små buketter utplacerade. Ett par tre finns på skissen. Man kan vända dem upp och ner och sätta dem precis hur som helst. Buketterna skall broderas i många färger — restgarner — men helst i harmonierande mjuka toner så att det blir kultur över arbetet. Sömsättet får var och en själv fundera ut. Använd både plattsöm, stjälsöm, knutar och langettsöm. En rund duk eller varför inte fyrkantig, kan också tänkas med dessa små mönster.

Carin Kernell-Karkoff.

RÄTTELSE:

Skissen till kassen i förra numret hade råkat komma upp och ner.

Danska läkarna till kamp mot tbc. Under krig och kristid ökas folksjukdomarna och i synnerhet tuberkulosen. Läkarvetenskapen i alla länder ha ögonen öppna för detta faktum. I vårt land gjordes för en tid sedan en stor undersökning och i England lär man vara fullt medveten om de faror, som lura på de unga kvinnor, som sysselsätts i industrierna. Och i Danmark har man tagit upp kampen mot tuberkulosen och andra krigssjukdomar.

Danskarna ha nämligen satt i gång med en stor statistisk aktion för att utröna om sjukligheten har ökat till följd av kristiden. Man har kommit fram till att det ännu inte är någon ökning i antalet tbc-fall, men att människornas disposition för sjukdomen har ökat och utgör ett allvarligt hot mot folkhälsan. Man uppmanar folk att gå till läkare och låta undersöka sig oftare än under normala tider och man varnar för att komma för sent till läkare. Prisförhöjningen på matvaror och den knappa bränsletillgången utgör allvarliga faror, som man kanske inte tänker på i första taget.

Man hoppas i Danmark att genom den igångsatta kampanjen kväva sjukdomen i dess linda. I och med att man uppmärksammat farorna, är man ett gott stycke på väg mot förbättring.

Schackspalten

Red. av E. Lundin.

Från mästerskapsturneringarna i

München.

Det nybildade schackförbundet har under september hållit mästerskapstävlingar i München. I turneringen om Europamästerskapet segrade Aljechin, Frankrike, före Keres, Estland, och Bogoljubow, Tyskland. För svensken Stoltz gick det denna gång dåligt, han hamnade på nionde och tionde plats. Förra året segrade han som bekant före världsmästaren!

Det spelades även en kvalificeringsturnering, där de två främsta nästa gång få rätt att delta i den högsta klassen. Sverige var här representerat av Gösta Danielsson, Stockholm och Olof Kinnmark, Göteborg. Resultatet blev ur svensk synpunkt glädjande, i det att Danielsson lyckades hemföra en övertygande seger. Kinnmark misslyckades totalt och kom på sista plats.

Vi återge här ett av Danielssons vinstpartier, där han efter en mönsterig uppmarsch avslutar med ett oemotståndligt kungsangrepp. Danielsson är annars egentligen ingen utpräglad angreppsspelare utan har sin styrka i metodiskt genomförda slutspel; det anförda exemplet får väl anses utgöra ett undantag från denna uppfattning.

Grünfelds försvar.

Danielsson, Sverige.	Nestler, Italien.
1. Sg1—f3	Sg8—f6
2. d2—d4	g7—f6
3. c2—c4	Lf8—g7
4. Sb1—c3	d7—d5
5. Lc1—f4	0—0
6. e2—e3	c7—c5
7. Lf4—e5!	

Ett betydelsefullt drag. Varianten är svårbehandlad och minsta oförsiktighet kan fördärva vits ställning.

7. — —	c5×d4
8. e3×d4	d5×c4
9. Lf1×c4	Sb8—c6
10. 0—0	Lc8—g4
11. h2—h3	Lg4×f3
12. Dd1×f3	Sf6—d7

Ännu det bästa försvaret. Sämre vore 12. —, S×d4. 13. D×b7.

13. Le5×g7	Kk7×g7
14. Ta1—d1	Sd7—b6
15. Lc4—b3	Sc6—a5
16. Lb3—c2	Sb6—c4
17. b2—b3	Sc4—d6
18. Tf1—e1	Ta8—c8
19. Lc2—b1	Sa5—c6
20. Df3—e3	Tf8—e8

Kostar en bonde. Men svart stod redan dåligt och måste räkna med att snart bli utsatt för kungsangrepp. 20. —, b6 borde dock ha skett.

21. d4—d5	Sc6—b8
22. Dd4×a7	Sb8—d7

Svart hade måhända förbisett att han här inte kunde slå på c3 för schacken på d4.

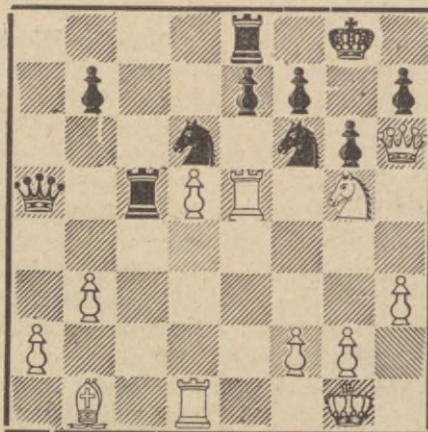
23. Da7—d4+	Kk7—g8
24. Sc3—e4	Sd7—b6
25. Se4—g5!	

Mot det följande kungsangreppet har svart inget försvar.

25. — —	Sb6—d7
26. Dd4—h4	Sd7—f6
27. Dh4—h6!	Dd8—a5
28. Te1—e3!	

Förhindrar försvaret Dc3.

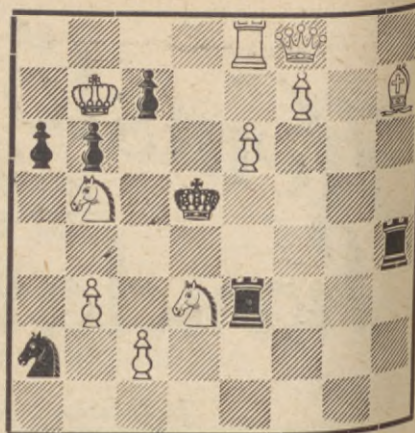
28. — —	Tc8—c3
29. Te3—e5	Tc3—c5

Ställning efter 29. —, Tc3—c5.

30. Sg5×h7!	Sf6×d5
Om 30. —, S×h7 så 31. Th5!	
31. Lb1×g6	f7×g6
32. Dh6×g6+	Kg8—h8
33. Te5—h5	Sd5—f4
34. Sh7—g5+	Sf4×h5
35. Dg6—h7 matt.	

Problem N:r 68 av Max Feigl.

Matt i två drag.

Lösning av problem n:r 67: 1. Dd2.

Slagfärdig.

Pastor X. var känd för sin slagfärdighet. På en bjudning satt han vid sidan av häradshövdingen, vilken brukade driva med prästen och göra narr av hans fromma vanor och asketiska utseende.

— Vet ni, vem ni just nu starkt påminner om, min gode pastor? Jo, ni liknar alldeles en av evangelisterna, sade häradshövdingen med ett försmädligt leende.

— Det skulle väl vara Lukas i så fall, menade prästen.

— Varför just han? frågade häradshövdingen nyfiket.

— Jo, för han avbildas alltid med en oxe vid sin sida!

Det hände häromdagen

vid historiektion i folkskolans fjärde klass på Sollerön att man behandlade katolska kyrkan i Sverige under medeltiden. Betydelsen av prästernas celibatplikt har av läraren angivits vara att prästen, fri från alla världsliga förpliktelser och omsorger, skulle helt ägna sig åt sitt kall. Vid förhöret ville läraren undersöka huru eleverna fattat förklaringen och frågade varför prästerna inte skulle få gifta sig. Svaret kom snabbt och säkert:

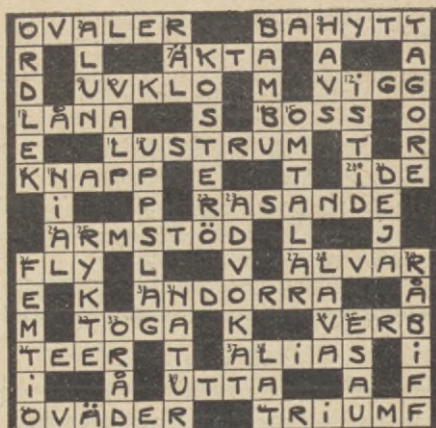
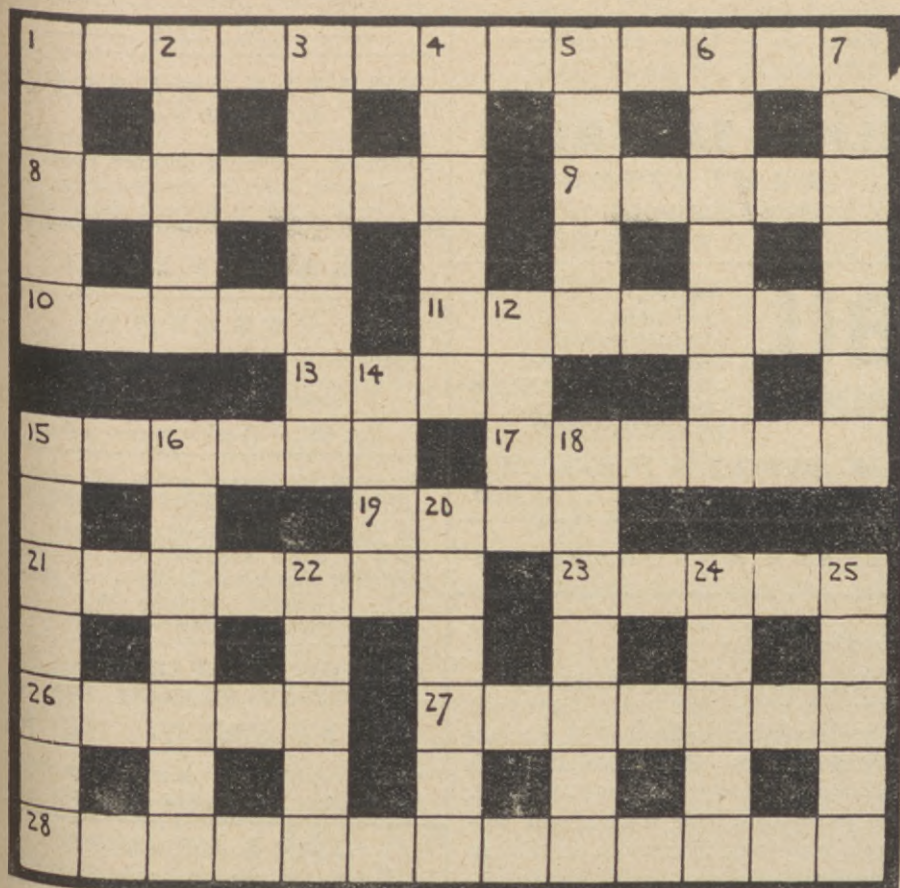
— För att prästen skulle få bedja i fred för frun och barna!

Fredsälkare.

Domaren: — Här står ni och säger att ni tycker om fred och lugn och så ger ni er till att klä upp er granne!

Den anklagade: — Ja, herr domare, men sedan dess har han varit mycket fredlig också.

KORSORD NR 11

Första pris, 10 kr. gick till Britta Lundquist Valåsgatan 2, Göteborg, och andra pris, 5 kr. till registrator B. Wadström, Runebergsgatan 1, Stockholm.

Kort och kärnfullt.

Den gamla hederliga anekdoten är på väg att försvinna. Vår brådsakande tid har inte längre lust att hålla på att läsa i flera minuter innan poängen äntligen kommer — om den kommer — tiden kräver koncentration, och detta återspeglas även i anekdoten. Alla känner väl till den gamla historien om den korta romanen, som skulle innehålla ett litet religiöst inslag, erotik, spänning, höviska seder och kvinnlig raffinemang. Den blev så här: Min gud, herr biskop, succade grevinnan smäktande, tag bort handen från mitt knä!"

Vi meddelar en del andra exempel ur utländska kolleger:

Detektivroman: "Bobby sprang med hungrig mage och med en sax mot bankiren, klippte av hans väg, hans utrop och hans hals och sin egen karriär som gentleman."

Spänning: Rubriken är "En tjurfäktare — två tjurar. En tjurfäktare — en tjur. En tjur".

En hel roman på några korta rader: "De satt i hotellets hall — deras blickar möttes. De gick till sjöstranden — deras läppar möttes. De gifte sig — deras själar möttes. De skilde sig — deras advokater möttes.

Till sist en något frivol historia:

— Oh, Jimmy, du får inte parkera här!

— " " " " " !

— " " " " " !

— " " " !

— " !

Kortare kan man väl knappast begära.

VÄGRÄTA ORD:

1. Kronans fall och aldrig sker — — — vid tillsättande av en engelsk jury. (13)
8. Överallt lyssna spioner! (7)
9. Ofta slutet på kor. (5)
10. Näringsställe. (5)
11. Det finns ett vått, men också sådana som utstråla värme. (7)
13. Flod som kan skakas om till en aktuell kung. (4)
15. Tokar. (6)
17. Vill en lortgris gärna vara. (6)
19. "Du späcke dina ord med broddar och tale hälsosamt och —." (4) (Karlfeldt)
21. Sjungande svenska i Kopparberg. (7)
23. Här går man in för att handla. (5)
26. Lev de flesta på. (5)
27. Elakhet. (7)
28. Spegeln är en. (13)

LODRÄTA ORD:

1. Insekt som givit namn åt en känd köpenhamnsattraktion. (5)
2. Skaldens känslor satta på versfötter. (5)
3. Vad danskarna mena med hygge. (7)
4. Borde lämpligen bo vid Svartmangatan. (6)
5. Hänsynslöst att kalla sin lagviga. (5)
6. Lutfisken severad av Hasse Z. (7)

7. Stannar inte blott vid stora knutar. (7)
12. En författare som är van. (4)
14. En glädje att göra med sitt eget land. (4)
15. Sjukdom på retur i vårt land. (7)
16. Brukar omväxla med Schumann och Altenburg. (7)
18. Vind för våg. (7)
20. På fasadklättrares fot. (6)
22. Ville Måns Bock att hans getapojke skulle se ut. (5)
24. Passar inte i en allvarlig diskussion. (5)
25. Det var en herre i Verona som stod på en balkong och tråna! (5)

Lösningar

till korsord nr 11 skola vara oss tillhanda senast den 15 dec. Två pris utdelas på resp. 10 och 5 kr.

Lösning i januarinumret.

På förekommen anledning påpekas att varje tävlingskuvert får innehålla endast en lösning liksom att varje tävlingsdeltagare givetvis inte äger rätt att insända mer än ett tävlingskuvert. **Glöm ej att märka kuvertet "Korsord nr 11".**

ESKILSTUNA

Bröderna LUNDIN & LINDBERG
METALLVARUFABRIK
Eskilstuna Telefon 13 64
Husgerädsvaror i koppar och aluminium.
Presentartiklar i tenn.

HANSSON & SVENSSON

— Byggnadsfirma —
Svengrensg. 4, Eskilstuna. Tel. 21 15
Alla slags ny- och ombyggnadsarbeten samt reparationer utföras.
INFORDRA KOSTNADSFÖRSLAG.

GÄVLE**ÖSTANBÄCKS ULLSPINNERI**

J. Léon Rybom.
Norra Valbo. Tel. 32.
Butiken: Nygatan 17. GÄVLE Tel. 833.
Prima svenskullgarner, hemslöjds-, sport- och jumpergarner.

STRÖMSBROT-VÄTTEN

Inga frätande tvättmedel
Mjukt ävatten

Ring 5719. Vi hämta

BUSS-CAFÉET

(FULLSTÄNDIG KAFÉRÖRELSE)
Gävle Telefon 65 73
OBS! Även till avhämtning och utskickning.

Aktiebolaget JOHN A. FORS

Gävle - Tel. 23 25, 23 95 o. 32 22
Lager i:
Falun tel. 464, Orsa tel. 218, Ljusdal tel. 1012, Hudiksvall tel. 47
Spannmål, Hö och Halm, Utsädesvaror, Fodermedel, Gödselmedel

JOHN SUNDIN'S SKROTAFFÄR

5:e Tvärgatan 26 GÄVLE Telefon 2445
Försäljning av KOL och KOKS
Uppköper och försäljer allt inom branschen.

Praktiska Byggnadsaktiebolaget

Hamntorget 1 GÄVLE Telefon 29 68
Utför allt inom branschen.
Införda offert.

JÖNKÖPING

Elander & Lundbergs
JÄRNHANDEL
JÖNKÖPING

GYNNA ANNONSÖRERNA!

KALMAR**NYA KONDITORIET**

Södra vägen 10 Tel. 22 37
REKOMMENDERAS
Förstklassiga konditori-varor. Beställningar av Tårter etc. motlagas.
SERVERING AV GOTT KAFFE.

ELNA SJÖGRENS

DAMFRISERING
Södra Långgatan 26.
REKOMMENDERAS

BIL

-OLJOR
-TOPPAR
-BÄRGNINGAR
-GARAGERINGAR
-DÄCK och SLANGAR
-REPARATIONER
BENSINSTATION.

A.-B. SIFVERT & FORNANDER
S. Vägen 30, Kalmar. Tel. 7, 2 15, 15 15

BETALD ANNONSPLOTS**Dietsynpunkter**

Häromdagen kom en bryggerivagn körande och kusken höll just in hästen och stannade vid trottoarkanten, då ett par småpojkar i 5- eller 6-årsåldern gick fram för att klappa hästen. Utköraren, som förmodligen ville skämta med pojkarna, hötte med fingret och sa till den djärvaste:

— Akta dig för hästen du, så att han inte äter upp dig.

Pysen tog skrämdd ett steg tillbaka och frågade:

— Äter han pojkar?
— Jojo du, det är det bästa han vet, svarade utköraren.

— Äter han flickor också? undrade grabben nyfiket.

— Ja, det gör han visst det, svarade utköraren och såg illmarig ut.

Grabben såg djupt allvarlig och fundersam ut, och så kom det spontant:

— Jamen säj, då kräks han väl?

*

— Min man vill att jag ska lära mig alla möjliga fåniga trafikregler, men det tycker jag är bra dumt . . .

— Varför det?
— Å, det är väl mycket trevligare att låta polisen göra det.

*

— Vill ni bli min hustru, fröken Jöns-son?

— Det kan jag tyvärr inte, herr Pettersson, för jag är mycket kräsen av mig.

— Å, det är däremot jag inte alls!

KARLSKOGA**Bergs Konditori-Bageri**

HAR ETT GOTT RENOMMÉ
Tel. 319 09

MÖBELKOMPANIET

Aronsson & Svensson
KARLSKOGA Telefon 312 92
MÖBLER förnämliga stilarter, såväl hela möblemang som för komplettering. Gör ett besök, vi lämna de bästa råd o. villkor

KARLSKRONA**S. W. PARNEMO**

Speceri- o. Delikatessaffär
V. Amiralitetsgat. 25. — Karlskrona
Tel. 287. — Rekommenderas

Behöver Ni korsett, vänd Eder då till
FORTUNA KORSETTFABRIKATION

Vi tillverkar allt i korsettbranschen efter mått i olika kvalitéer och prislägen. Tillbehör säljas även i minut och engros.
Telefon: Lyckeby 200.
Postadress: Karlskrona Box 22.

GÖR INGET VAL AV EKIPERING
FÖRRÄN NI TAGIT DEL AV

ÖRNENS
alltid rikliga och gedigna sortiment.
Landbrogat. 25 - Karlskrona - Tel. 15 22

BATH & ANDERSSON

JÄRN- & MASKINAFFÄR
KARLSKRONA Telefon 2 88

Lager av byggnadsmaterial och alla slags grövre och finare järnvaror

Nya Konditoriet

N:a Kungsgat. 24 KARLSKRONA
REKOMMENDERAS

MODESALONGEN**Liia**

Ronnebygat. 46 - Karlskrona - Tel. 613
— REKOMMENDERAS —
Individuell smak! Billiga priser!

KARLSTAD**BETALD ANNONSPLOTS****KATRINEHOLM****Salong IRMARY**

(IRMA LIDÉN - MARY RUNDSTRÖM)
Köpmangat. 6 KATRINEHOLM. Tel. 9 28
REKOMMENDERAS!

KINNA

BETALD ANNONSPLATS!

LINKÖPING

JOHN BOKLUND & Co
 Möbleringsaffär
 LINKÖPING
 Agatan 26 Telefon 528
MATTOR — MÖBLER

LÄNGHEM

BETALD ANNONSPLATS!

MALMÖ

Olof Hanssons BILVERKSTAD
 Slussplan - MALMÖ - Tel. 271 26
 Bostad: Kvarnby 212
Allt i branschen
 Specialverkstad för Dodge,
 Chrysler, Plymouth, Renault

BETALD ANNONSPLATS

NYBRO

TANDLÄKARE
TORA TORÉE
 Järnh. O. Nyvalis hus, Långg. 16, Nybro.
 Mottagning kl. 11—12 och (utom lördagar)
 kl. 6—7. Telefon 183.

SUNDSVALL

FRUKTRÄD—ROSOR
 samt i övrigt alla slag av plantskole-
 alster förmånligast från
Uppsvenska Plant- & Trädskolan
 Telefon 1876, SUNDSVALL. Vår katalog
 gratis på begäran. Rekvirera redan nu
 medan lager finns.

**KLINTENS
 HANDELSTRÄDGÅRD**
 — SUNDSVALL —
 Telefon 38 03
SÄG DET MED BLOMMOR

**JÄRN- & METALLSKROT, LUMP
 STICKYLLE m. m.**
 köpes till högsta dagspriser
E. Hallgren - Skrotaffär
 SUNDSVALL — Telefoner 15 68, 11 16

Allt vid Ni önska i
SJUKVÅRDSARTIKLAR
 finnes i
SJUKVÅRDSMAGASINET
 vid torget
 SUNDSVALL

SUNDSVALL

Syrgas, Dissousgas och Lustgas
 Apparater för svetsning, skärning och
 lödning. — Reservdelslager till de flesta
 i marknaden förekommande svetsnings-
 apparater. — Reparationer av brännare
 och reduceringsventiler.

SUNDSVALLS SYRGASFABRIK
 SUNDSVALL - Telefon 40 05

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP
 avhåller å Bergsäckers Travbana, Sunds-
 vall, travtävlingar ca 30 söndagar under
 Mars—Oktober 1942. Totalisator,
 Restauranter, Högtalarmusik. Telefoner
 Kontoret 42 70 — Banmästaren 53 30.

TORSHÄLLA

Våra tillverkningar äro alltid
 av högsta kvalitet

Nya Hem- & Finbageriet
 Tel. 128.

TRANÅS

**S. M. Anderssons
 Mek. Verkstad**
 Säbyvägen 2. — Tel. 401
 Utför mek. arbeten och reparationer.
 Rep. av tramp- och motorcyklar. Väl-
 sorterat lager av cyklar och delar stän-
 digt i lager.

UMEÅ

HENRIK HARJU — UMEÅ
 Rikst. 4 22 och 4 23. Lokal: Kungsg. 63
 Färg-, Kemikalie- & Tapetaffär. Avdeln.
 för fotografiska artiklar.
 Rekommenderar sin sortering av: Färger,
 Fernissor, Oljor, Falu Rödfärg, Tapeter,
 Kameror, stor sortering, Förbands- och
 Sjukvårdsartiklar m. m. Order till lands-
 orten expedieras omgående.

UPSALA

ALLT I MUSIK OCH RADIO

Sieverth

— Vaksalagatan 15 —

**EDER UNIFORM
 KOSTYM eller KAPPA**
 blir som ny om den kemiskt
 tvättas hos
AROS Färgeri & Kem. Tvätt.
 St. Persgat. 9. — Tel. 39 22

**SVEA LINDSTRÖMS
 HEMBAGERI**
 JÄRNBROGATAN 36
 Telefon 38 58
REKOMMENDERAS

VÄSTERAS

Nya Kemiska Tvätten

(Gamla mejerigården)

Sturegatan 11 VÄSTERAS Tel. 25 20

Mottager kostymer och kappor till
 tvätt och pressning.

REKOMMENDERAS

VÄXJÖ

Säg det med blommor från
BLOMSTERHANDELN I R I S
 Telefon 23 55 - VÄXJÖ - Telefon 23 55
 Friskaste blommor från egna odlingar
 Specialitet: Begravningskransar
 i alla prislägen

ÖREBRO

Örebro Lump- & Skrotaffär
 Magasin och Kontor, Triangeln, Örebro
 Telefon 130 43

Köper och säljer i parti och minut: Järn-
 o. Metallskrot samt Lump av alla slag.

ÖSTERSUND

**ERIK TAFLIN
 Värmelednings Aktiebolag**
 Telefon 15 30 - ÖSTERSUND
 Erkänt för sina Värme-, Vatten-
 och Sanitetsanläggningar.
 Begär kostnadsförslag.

RITZ KONDITORI

Rådhusgatan 37 Telefon 23 88

ÖSTERSUND

BESÖK

POSTKAFÉET

Kyrkogatan 62

GUSTAF III:S CAFÉ

Kyrkogatan 66 ÖSTERSUND
 Gott kaffe - Te - Choklad - Gott bröd
 Läskedrycker - Smörgåsar - Mjök m. m.
 Kaffe m. m. utbäres.
 — Beställningar kan göras per tel. 853 —

HUSMODERNS HEMBAGERI

Allt i matbröd, kaffebröd, småbröd samt
 tårter och bakelser

Bageriet: Ruuthsväg. 5 Butiken: Storg. 38
 Tel. 20 25 ÖSTERSUND Tel. 32 26

GYNNA ANNONSÖREERNA!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

utkommer i slutet av november med ett vackert, innehållsrikt och värdefullt

JULNUMMER,

vari ett flertal av landets mest framstående författare medarbeta.

Ur innehållet:

Generalkonsul FR. ADELBORG: Helveteshålan vid Gopeng.

Författaren BO BERGMAN: När Inge Hallman reste hem.

” ARVID BRENNER: I förskingringen.

” JOHANNES EDFELT: Två lyriker: Hermann Hesse och Franz Werfel.

” GUNNAR EKELOF: Minnet, Nuet och Framtiden.

” HELMER GRUNDSTROM: Lapphelg i Fatmomakke.

” WALDEMAR HAMMENHÖG: "Snälla pappa".

” HARRY MARTINSSON: Träkors i urskogén.

Författarinnan MOA MARTINSSON: Det förtrollade brödet.

Konstnären MARTIN NILSSON: Surrogatjul.

Doktor ELSA-BRITA NORDLUND: De lungsjukas psykologiska problem.

Doktor EINAR WALLQVIST: Johannes Nergård.

Dessutom bl. a. ett trevligt fotoreportage: NORRLANDS BARN PÅ KOLONI

samt

tre pristävlingar med sammanlagt 225 kr. i pris!

Ni kan vinna 50 kr. i vår pristävling: "Vem har skrivit vad?" och dessutom första pris i schack- eller korsordstävlingarna, 25 kr.

Den konstnärliga utstyrseln

är påkostad. För densamma svara bl. a. de kända namnen Stig Åsberg, Ernst Åkerblad, T. Sandberg och Martin Nilsson. Omslaget är utfört av konstnären Edit Lindén.

Och allt detta får Ni för ENDA 1:50!

Undertecknad anmäler sig som försäljare av Status Julnummer och begär försäljningsvillkor.

Namn:

Adress:

Postanstalt:

(Obs! Endast ordentliga och vederhäftiga försäljare göra sig besvär.)

Ni kan tjäna en god extraslant till julen genom att sälja Status Julnummer.

Ifyll vidstående kupong och sänd den till vår exp. Kocksgatan 15, Stockholm